

Nr 106

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet; given Stockholms slott den 17 mars 1967.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att anta härvid fogade förslag till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet.

Enligt Vårt nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till lag med syfte att skydda resenärer vid s. k. reseskandaler. Förslaget innebär, att den som anordnar sällskapsresa till utomnordiskt land skall vara skyldig ställa säkerhet. Säkerhet får tagas i anspråk för återbetalning av medel, vilka erlagts för resa, som blir inställd. I fråga om sällskapsresa, som påbörjats men icke slutförts, får säkerheten tagas i anspråk för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa.

Säkerhet skall gälla minst 200 000 kronor.

Ärenden om ianspråktagande av säkerhet prövas av en särskild nämnd, resegarantinämnden.

Den nya lagen föreslås skola gälla till och med den 30 juni 1972.

Förslag
till
Lag
om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet

1 §.

Den som yrkesmässigt eller eljest i förvärvssyfte anordnar sällskapsresa till annat land än Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige skall ställa säkerhet hos kommerskollegium oavsett om resan utgår från Sverige eller annat land.

Detsamma gäller i fråga om den som yrkesmässigt eller eljest i förvärvssyfte försäljer, utbjuder eller eljest förmedlar utom riket anordnad sällskapsresa med färdmål, som avses i första stycket.

Med sällskapsresa avses i denna lag resa, som utformats för en under åtminstone någon del av resan sammanhållen grupp av resenärer.

2 §.

Om kommerskollegium icke medger annat, skall säkerhet bestå av en av bank eller försäkringsbolag utfärdad betalningsutfästelse, som fullgöres vid anfordran.

3 §.

Säkerhet skall gälla det belopp, som kommerskollegium med hänsyn till reseverksamhetens art och omfattning bestämmer, dock minst 200 000 kronor. Om synnerliga skäl föreligger, äger kollegiet fastställa säkerheten till lägre belopp än 200 000 kronor eller helt efterge kravet på säkerhet.

Företagaren är skyldig att till kollegiet lämna de uppgifter om sin rörelse, som är nödvändiga för prövning av säkerheten.

4 §.

Säkerhet får tagas i anspråk för återbetalning av medel, vilka erlagts för sällskapsresa, som blir inställd. I fråga om sällskapsresa, som påbörjats men icke slutförts, får säkerheten tagas i anspråk för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa.

Medel som utbetalats får återkrävas av resenär endast om denne genom otillbörligt handlande orsakat kostnad för vilken medlen tagits i anspråk.

5 §.

Ärenden om ianspråktagande av säkerhet prövas av en särskild nämnd, resegarantinämnden.

6 §.

Nämnden består av ordförande och två andra ledamöter, av vilka den ene utses bland personer, som kan anses företräda konsumentintressen, och den andre bland personer, som kan anses företräda företagarintressen. För varje ledamot finnes erforderligt antal ersättare. Ordföranden och ersättare för honom skall vara lagkunniga och i domarvärv erfarna.

Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen.

Som nämndens beslut gäller den mening, varom de flesta förenar sig. Har alla ledamöterna olika mening, gäller ordförandens.

7 §.

Mot nämndens beslut i fråga om ianspråktagande av säkerhet får talan icke föras.

8 §.

Kommerskollegium verkställer de utbetalningar, som nämnden beslutat.

9 §.

Kommerskollegium skall återlämna säkerhet, som icke längre fyller något ändamål.

10 §.

Den som yrkesmässigt eller eljest i förvärvssyfte anordnar sällskapsresa till annat land än Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige, för vilken resa säkerhet icke finnes ställd och kommerskollegium icke beslutat om eftergift, dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

Till samma straff dömes den som yrkesmässigt eller eljest i förvärvssyfte försäljer, utbjuder eller eljest förmedlar här eller utom riket anordnad sällskapsresa med färdmål, som avses i första stycket, om säkerhet för resan icke finnes ställd och kommerskollegium icke beslutat om eftergift.

11 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kommerskollegium.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967.

För reseverksamhet som bedrivs den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommer från trycket i Svensk författningssamling, äger kommerskollegium såvitt gäller år 1967 fastställa säkerheten till lägre belopp än som föreskrives i 3 §, om särskilda skäl föreligger med hänsyn till behovet av verksamhetens anpassning till lagens bestämmelser. Från och med samma dag får säkerhet ställas hos kollegiet och kollegiet pröva fråga om eftergift av kravet på säkerhet.

Lagen gäller till och med den 30 juni 1972. I ärenden om ianspråktagande av säkerhet, vilka anmälts hos resegarantinämnden under lagens giltighetstid, samt i frågor om återlämnande av säkerhet skall lagens föreskrifter gälla även därefter. Vad i 10 § stadgas skall lända till efterrättelse även sedan lagen i övrigt upphört att gälla, när fråga är om gärning som begåtts under lagens giltighetstid.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 17 februari 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga rörande *lagstiftning om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet* och anför.

Inledning

Statens konsumentråd tillsatte under våren 1964 en kommitté¹ med uppgift att se över förhållandena på sällskapsresemarknaden. Kommittén skulle särskilt beakta ansvars- och reklamationsfrågorna samt kartlägga det nuvarande, frivilliga auktorisationssystemets för- och nackdelar. Vidare skulle kommittén undersöka behovet av och möjligheterna till en vederhäftig konsumentupplysning rörande sällskapsresor.

Kommittén arbetade under namnet sällskapsreseutredningen. Den slutförde sitt arbete i maj 1966. Den 2 juni 1966 överlämnade konsumentrådet till handelsdepartementet utredningens betänkande »Sällskapsresor» (SOU 1966: 25).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av Göta hovrätt, kommerskollegium, luftfartsverket, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens institut för konsumentfrågor, statens konsumentråd, statens pris- och kartellnämnd, näringsfrihetsrådet, ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, konsumentupplysningsutredningen, statens biltrafiknämnd, statens järnvägar, Målsmännens riksförbund, Scandinavian airlines system (SAS), Skolkuratorernas riksförening, Svenska resebyråföreningen, Svenska trafikföretagens råd, Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd, Sveriges advokatsamfund, Sveriges redareförening, Svenska försäkringsbo-

¹ Ledamöter förste forskningssekreteraren Ursula Wallberg, ordförande, byrådirektören Christer Bergman, dåvarande riksdagsledamoten Brita Elmén, förste byråsekreteraren K. A. Larsson, direktören Birger Loman, direktören Harald Romanus och byråchefen Henry Söderberg.

lags riksförbund, Sveriges radio aktiebolag, Svenska journalistförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) samt Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Högerpartiets kvinnoförbund och Centerns kvinnoförbund.

Kommerskollegiet har bifogat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Gävle, Örebro, Karlstad, Borås, Luleå, Sundsvall och Visby.

Ärendet har därefter beretts inom handelsdepartementet. En inom departementet upprättad promemoria med utkast till författning i ämnet har varit remitterad till kommerskollegium, luftfartsverket, skolöverstyrelsen, statens institut för konsumentfrågor, statens konsumentråd, statens pris- och kartellnämnd, näringsfrihetsrådet, ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, konsumentupplysningsutredningen, statens biltrafiknämnd, statens järnvägar, Handelskamrarnas nämnd, SAS, Svenska resebyråföreningen, Svenska trafikföretagens råd, LO, TCO och SACO.

Vid beredningen av ärendet har kontakt hållits med övriga nordiska länder inom ramen för det nordiska ekonomiska samarbetsutskottets arbete.

Historik

I slutet av 1948 tillkallades *turistutredningen* för att utreda problem, som berörde den utländska turisttrafiken på Sverige. I betänkande den 26 oktober 1951 (SOU 1951: 49) behandlade utredningen bl. a. frågan om lagligt skydd för resebyråverksamheten. Utredningen redovisade därvid tidigare initiativ att skapa bättre förhållanden inom resebyråbranschen. Redan 1942 hade resebyråföreningen hos handelskamrarnas nämnd anhållit om auktorisation av resebyråer. Föreningen hade emellertid återkallat framställningen, då denna bedömts icke ha utsikter att vinna bifall. Vid 1950 års riksdag hade väckts en motion (I: 35), vari yrkats, att åtgärder skulle vidtagas för att genom auktorisation eller på annat sätt bereda sådant skydd åt resebyråyrket, att nöjaktiga trygghetsgarantier skapades för den resande allmänheten. På hemställan av andra lagutskottet (L²U 1950: 7) hade riksdagen beslutat, att motionen icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet hade i sin motivering hänvisat till att turistutredningen arbetade med de spörsmål, som berörts i motionen. För egen del framhöll turistutredningen, att det otvivelaktigt förekom åtskilliga missförhållanden inom resebyråbranschen. Ett samhällsingripande för att sanera förhållandena kunde därför i och för sig vara väl motiverat. En effektiv verkan kunde nås genom att införa förbud att utöva yrket utan särskilt tillstånd. Ett sådant tillståndstvång skulle emellertid innebära ett väsentligt intrång i den lagfästa näringsfriheten. Utredningen var icke övertygad om att olägenheterna var av så-

dan tyngd, att ett avsteg från den viktiga principen om näringsfrihet borde göras. Vidare framhöll utredningen, att en sådan åtgärd kunde tagas till intäkt för ingripanden inom andra näringsgrenar, där missförhållanden av liknande art förmenades föreligga. Utredningen anförde också, att ett tillståndssystem kunde leda till en monopolisering inom branschen. Även mot ett auktorisationssystem kunde principiella invändningar riktas från näringsrättslig synpunkt. Utredningen rekommenderade därför branschen att genom egna åtgärder söka åstadkomma bättre förhållanden. Skulle den fortsätta utvecklingen ge vid handen, att man på denna väg icke kunde råda bot på förefintliga missförhållanden, borde emellertid frågan om effektivare skydd för resebyråverksamheten omprövas. — Två av utredningens ledamöter avgav särskilt yttrande och rekommenderade lagstiftning.

I statsverkspropositionen till 1953 års riksdag (1953: 1 bil. 12 s. 165) redogjorde dåvarande chefen för handelsdepartementet för turistutredningens betänkande och anförde därvid bl. a. följande:

Frågan huruvida staten bör ingripa för att sanera förhållandena inom resebyråbranschen har varit föremål för delade meningar bland såväl de sakkunniga som remissinstanserna. Uppenbarligen kan här anföras skäl både för och emot ett statligt ingripande. Att bedrägliga eller oskickliga researrangörer tillfogat enskilda medborgare — och i viss mån även Sveriges anseende som turistland — avbräck har under senare tid inträffat vid upprepade tillfällen. I likhet med sakkunnigmajoriteten anser jag dock, att åtminstone tills vidare resebyråbranschen själv bör söka åstadkomma bättre förhållanden. Om dessa strävanden visar sig vara otillräckliga, torde frågan om statligt ingripande få tas upp på nytt.

I anslutning till denna rekommendation bildade företag inom resebranschen Svenska trafikföretagens råd, som bl. a. fick till uppgift att auktorisera företag. De speciella sällskapsresearrangörerna omfattades icke av den ursprungliga auktorisationen. År 1957 ändrades emellertid bestämmelserna så att även de kunde erhålla auktorisation. Auktorisationsförfarandet blev likväl föremål för kritik. Man framhöll bl. a., att auktorisationen borde ges av en opartisk nämnd och icke av reseföretag. Denna kritik ledde till att auktorisationen år 1960 flyttades över till Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd. Överflyttningen ledde till ett ökat intresse för den frivilliga auktorisationen. Före 1960 fanns det sålunda bara tre auktoriserade sällskapsresearrangörer, medan det nu finns mer än tjugo.

Frågan om lagstiftning rörande resebyråerna har tagits upp även på det samnordiska planet. Vid 1963 års session med Nordiska rådet väcktes sålunda ett medlemsförslag, att rådet skulle rekommendera regeringarna att undersöka, om det föreläge behov av resebyrålagstiftning i de nordiska länderna, och — om regeringarna skulle finna, att ett sådant behov existerade — att genomföra en samnordisk lagstiftning på området. På hemställan av trafikutskottet beslöt rådet med 37 röster mot 30 att antaga rekommendationen. Samtliga svenska delegater röstade dock emot förslaget.

I skrivelse nr 94 till 1963 års riksdag lämnade Kungl. Maj:t redogörelse för Nordiska rådets behandling av frågan om resebyråerna. Redogörelsen föranledde två likalydande motioner, I: 723 och II: 878. I dessa yrkades, att riksdagen ville uttala sig för att Sverige måtte medverka i den av Nordiska rådet begärda utredningen angående resebyråverksamheten. Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

I skrivelse nr 84 till 1964 års riksdag lämnade Kungl. Maj:t en redogörelse för resebyråfrågans behandling vid Nordiska rådets session i februari 1964. Av redogörelsen framgick bl. a., att den svenska regeringen hade meddelat trafikutskottet i Nordiska rådet, att Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd år 1963 antagit vissa ändrade regler för auktorisation. Trafikutskottet hade konstaterat, att utvecklingen på resebyråområdet genom olika åtgärder av resesammanslutningar gick i den av Nordiska rådet önskade riktningen. Utskottet hade likväl icke ansett tiden inne att avskrivna saken utan funnit sig också fortsättningsvis böra följa utvecklingen.

Även denna redogörelse föranledde motioner, I: 449 och II: 538. I motionerna yrkades, att Sverige måtte medverka i den av Nordiska rådet begärda utredningen om resebyråverksamheten. I andra hand föreslogs, att en särskild svensk utredning skulle tillsättas. På hemställan av allmänna beredningsutskottet beslöts, att motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet hade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 35) anfört, att tanken på lagstiftning om resebyråverksamheten icke biträtts av de svenska delegaterna i Nordiska rådet, att rådets rekommendation icke var slutgiltigt behandlad och att i det läget någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet i dess första del icke kunde förordas. Utskottet hade vidare anfört bl. a., att det missnöje med rådande förhållanden, som framförts i motionerna, vore förklarligt mot bakgrunden av de händelser, som inträffat särskilt under de senaste åren. Det vore angeläget, att konsumentupplysningen på detta område förbättrades. Detta spörsmål hade uppmärksamats av statens konsumentråd, och utskottet förutsatte, att rådet fullföljde och utvidgade sitt undersökningsarbete och avgåve de förslag till åtgärder, som kunde befinnas påkallade.

I betänkandet om »Sällskapsresor» har redogörelse lämnats för detta undersökningsarbete.

Sällskapsresornas upplägging

Sällskapsresor kan utformas på många olika sätt. En typ är de resor, under vilka en grupp människor är samlade kring ett bestämt, ofta relativt kvalificerat program. Avsikten är, att deltagarna skall få se exempelvis historiska och kulturella sevärdheter, industrier, sport eller konst. En re-

seledare medföljer gruppen för att övervaka inkvartering och måltider samt tillse, att programmet följes. Ett annat slags resor är de s. k. vilo- och rekreationsresorna, som endast innefattar kollektiv transport till en bestämd ort samt förläggning med hel- eller halvpension. Andra former är skolungdomsresor och hälsoresor. Den vanligaste formen av sällskapsresor är i dag vilo- och rekreationsresorna.

För genomförande av själva resorna utnyttjas både linjetrafik och beställningstrafik. Sålunda genomföres tågresor i allmänhet med ordinarie lägenheter, medan resor med flyg i de flesta fall sker medelst beställningstrafik, s. k. charterflyg. Vad båtresor beträffar, torde — om man bortser från kryssningar — det vanliga vara, att man utnyttjar de reguljära förbindelserna. Under senare år har det ej sällan förekommit, att olika färd-sätt kombinerats under en sällskapsresa, t. ex. först utresa med flyg, därefter rundresa med buss och slutligen återresa med flyg.

De preliminära arrangemangen för en resa, som hjudes ut på den öppna marknaden, genomföres, utan att anordnaren vet, hur många som anmäler sig till resan. Om en utannonserad resa genomföres eller ej, beror främst på intresset från allmänhetens sida. Arrangörerna brukar nämligen förbehålla sig rätten att inställa en resa, som inte samlar beräknat antal deltagare. Därigenom tvingas de som reflekterar på en resa att bestämma sig i god tid.

Under senare år har emellertid resemarknaden ändrats i vissa avseenden. Detta sammanhänger med den allt mer hårdnande konkurrensen mellan olika reseföretag. Utbudet av resor har blivit mycket stort, och arrangörerna har i olika fall blivit tvingade att använda realisationer, rabatter och lockpriser för att få en resa slutsåld. Erbjudandena om sådana förmåner brukar komma strax före avresedagen. Detta har lett till att många spekulanter nu väntar med sin reseanmälan längre än vad tidigare varit fallet.

Förmånserbjudandena har motiverats med att researrangören vid resans uppläggning bundit sig för vissa fasta kostnader, avseende flyg och hotell. Vid sina kalkyler har arrangören då räknat med att resan skulle gå ihop ekonomiskt vid viss beläggning, t. ex. 80 procent av hela antalet utbudna platser. Om platsbeställningen under- eller överstiger detta procenttal, måste han räkna med motsvarande förlust eller vinst. Har nu försäljningen gått mindre bra och kalkylgränsen 80 procent inte uppnåtts mot slutet av försäljningstiden, kan arrangören vilja realisera de osålda platserna för att såvitt möjligt begränsa den förlust han i detta läge har att räkna med. Om försäljningen gått bättre och kalkylgränsen uppnåtts eller överskridits, kan arrangören vilja realisera återstående platser av den anledningen, att varje ny försäljning innebär, att hans vinst kommer att öka.

Resenären får regelmässigt betala sin resa i förskott. Researrangören har i sin tur möjlighet att betala transportföretagen och hotellägarna i efter-

hand. Ett dubbelt kreditförhållande av denna art förutsätter givetvis, att researrangörerna är fullt tillförlitliga såväl i fråga om upplysningar och dispositioner som beträffande ekonomisk grundval. Betalningssystemet har emellertid utnyttjats av företagare, som saknat förutsättningar att på längre sikt arbeta inom resebranschen. Deras verksamhet har förr eller senare medfört, att enskilda resenärer blivit lidande. Missförhållandena har föranlett en tidvis livlig diskussion om sällskapsresebranschen. Därvid har två olika alternativ skisserats i fråga om möjligheterna att förhindra besvärligheter och obehag för resenärerna. Det ena har inneburit, att man ställt sin tillit till branschens förmåga att åstadkomma en självsanering. Det andra har varit, att statsmakterna skulle ingripa reglerande.

Inom resebranschen verksamma organ

Sedan år 1953 finnes i Sverige en frivillig auktorisation för reseföretag. Från år 1960 ombesörjes auktorisationen av *Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd*. Nämndens stadgar är fastställda av Handelskamrarnas nämnd. Auktorisationsnämnden har till uppgift att efter prövning auktorisera företag, som driver resebyrå eller verksamhet såsom reseagent eller sällskapsresearrangör. Den skall vidare verka för att auktoriserade företag fullgör sina uppdrag på ett för allmänheten tillfredsställande sätt. Auktorisationsnämnden består av ordförande och högst sju ledamöter, alla utsedda av Handelskamrarnas nämnd. Sekretariatet är förlagt till Stockholms handelskammare. Auktorisationsnämndens verksamhet finansieras genom avgifter. En engångsavgift erlägges av ett företag, när det får auktorisation, och därefter betalar företagen en årlig mindre avgift. Auktorisationsnämnden har vid sin prövning av föreliggande ansökningar att följa vissa normer, som fastställts av handelskamrarnas nämnd. Dessa syftar till en prövning av sökandenas soliditet, vederhäftighet och branschkännedom. Om en sökande uppfyller kraven för auktorisation, skall han, innan auktorisation meddelas, ställa svensk bankgaranti eller annan likvärdig säkerhet till auktorisationsnämndens förfogande. Garantin skall användas, om nämnden finner sig föranlåten att till resenärs skydd vidtaga åtgärd, på grund av att en såld resa icke kan genomföras avtalsenligt, eller om nämnden finner resenär skäligen berättigad till ersättning från reseföretagets sida. Garantisumman uppgår för resebyrå och sällskapsresearrangör till minst 100 000 kronor samt för reseagent till minst 50 000 kronor. Auktorisation meddelas för en tid av fem år. Företaget är under denna tid skyldigt att meddela nämnden alla förändringar i företaget, vilka kan påverka dess skötsel eller ställning. Företaget skall vidare lämna auktorisationsnämnden de uppgifter, som erfordras för tillsyn av verksamheten, samt hålla handelsböcker, korrespondens och andra affärshand-

lingar tillgängliga för granskning. Om något auktoriserat företag åsidosätter de skyldigheter, som auktorisationen medför, kan nämnden meddela varning eller återkalla auktorisationen. Om auktorisation återkallas, skall detta offentliggöras genom nämndens försorg. — Bestämmelserna om garantideposition tillkom 1963. Hittills har garantibelopp icke behövt tagas i anspråk i något fall.

Innan auktorisationsnämnden beslutar i ärende, som avser auktorisation, skall nämnden bereda bl. a. *Svenska resebyråföreningen* tillfälle att yttra sig. Föreningen, som tillkom 1937, är en branschorganisation. Den arbetar för fastare normer för reseförsäljningen, vilket förutsättes leda till bättre relationer till allmänheten. Till slutet av 1950-talet hade resebyråföreningen relativt få medlemmar på grund av ganska restriktiva invalsbestämmelser. Numera kan olika slags reseföretag vinna inträde. Föreningen har för sina medlemmar utformat allmänna villkor för sällskapsresor. Dessa villkor utgör tillsammans med eventuella tillägg det avtal, som den enskilde resenären har med reseföretaget. Föreningen behandlar bl. a. reklamationsfrågor, i vilka en föreningsmedlem är inblandad. Medlemmarna i föreningen har kommit överens om att inte sälja resor, som ordnas av arrangörer, vilka står utanför föreningen.

Förutom resebyråföreningen är *Svenska trafikföretagens råd* obligatoriskt remissorgan för auktorisationsnämnden. Rådet tillskapades 1953. Det består av svenska trafikföretag med reguljär persontrafik av mer än lokal omfattning och betydelse. De svenska charterflygföretagen är alltså inte medlemmar av rådet. Rådets stadgar möjliggör dock, att charterföretag adjungeras, när så anses påkallat. Rådet har bl. a. till uppgift att med beaktande av allmänhetens berättigade anspråk verka för en sund utveckling av reselivet och att bidra till att den yrkesmässiga reseförsäljningsverksamheten utvecklas under betryggande former.

Bestämmelser för charterflyg

För rätt att idka charterflyg kräves tillstånd av luftfartsverket. Regler härom finnes i luftfartslagen och luftfartskungörelsen samt luftfartsverkets bestämmelser om civil luftfart. I frågor om tillstånd till charterflygning har luftfartsverket att göra med olika flygföretag. Verket har däremot ingen befattning med resebyråerna. Villkoren i samband med charterflygtillstånd påverkar emellertid i viss mån sällskapsresearrangörernas verksamhet. Svenska flygföretag får ett grundläggande trafik tillstånd, s. k. drifttillstånd. Företagen har då befunnits äga tillräckliga ekonomiska och tekniska resurser för verksamheten. De kontrolleras sedan kontinuerligt av luftfartsinspektionen. I fråga om utländska bolag gäller, att de skall ha erhållit drifttillstånd av hemlandets myndigheter. Till följd av internatio-

nella åtaganden är de svenska myndigheterna i princip skyldiga att acceptera sådana drifttillstånd.

För charterflygningar från Sverige krävs även ett särskilt luftfartspolitiskt tillstånd. De villkor, som knyts till detta, syftar till att avgränsa den icke regelbundna luftfarten från linjetrafiken och skall sålunda skydda det av Kungl. Maj:t koncessionerade och trafikpliktiga linjeflyget.

Vid prövning av ansökningar om trafiktillstånd har luftfartsverket att i viss mån bevaka allmänhetens intressen gentemot företagen. Bl. a. skall tillses, att erforderliga försäkringar finns. Enligt verkets nuvarande bestämmelser för sällskapsreseflygningar gäller bl. a., att en resa för att betraktas som sällskapsresa måste vara minst en vecka och omfatta minst 15 deltagare. Vidare skall gruppen på bestämmelseorten ha en reseledare. Deltagare skall betala för hela researrangemanget, och återbetalning för sådan del därav, som ej utnyttjats, må ej äga rum. Omedelbart före varje resa skall uppgöras en förteckning över passagerarna; förteckningen skall inlämnas till luftfartsverkets representant före flygningens påbörjande. Om flera resebyråer förhyrt utrymme i samma plan, skall varje resegrupp antecknas för sig. Många av bestämmelserna vid tillståndsgivning följer rekommendationer av den europeiska civila luftfartskonferensen, ECAC.

Resebyrålagstiftning i andra länder

Redan före andra världskriget genomfördes i några europeiska länder lagstiftning rörande resebyråer. Så skedde 1935 i Österrike samt 1937 i Grekland, Italien och Tyskland.

Andra länder, som genomfört sådan lagstiftning, är Belgien, Frankrike, Jugoslavien och Norge. I allmänhet kräves i dessa länder auktorisation för rätten att driva resebyråverksamhet. Även inom OEEC har man sysslat med problem rörande resebyråerna. Utgående från att det är av intresse för alla länder, att det råder ordnade och sunda förhållanden inom den bransch, som förmedlar den växande internationella turistströmmen, utarbetade man år 1953 ett förslag till lag om resebyråer. Sällskapsreseutredningen har i sitt betänkande närmare redogjort för innehållet i de olika lagarna och i OEEC:s lagförslag. Sammanfattningsvis har utredningen framhållit, att resebyrålagstiftning är vanligast i länder, som besöks av turister, och att lagarna kommit till för att skydda dessa länders ekonomiska intressen i turistnäringen. Syftet har sålunda i huvudsak varit ett annat än det sällskapsreseutredningen haft att beakta i sitt arbete.

Utredningens förslag

Sällskapsresorna har under efterkrigstiden ökat kraftigt i antal. Exakt hur stor ökningen varit, kan dock icke redovisas. Någon officiell statistik över antalet utlandsresenärer finns nämligen inte. Ökningen har delvis sammanhängt med att nya kommunikationsmedel använts. I slutet av 40-talet och i början av 50-talet anordnades det jämförelsevis få resor. Vid den tiden företogs de flesta resorna i buss. Efterhand som det europeiska järnvägsnätet återuppbyggdes, blev det dock allt vanligare med sällskapsresor per järnväg. Vid mitten av 50-talet började charterflyget att på allvar konkurrera som färdmedel, och flyget blev snabbt det dominerande transportmedlet för sällskapsresor.

Utvecklingen under de senaste åren framgår av uppgifter hos luftfartsverket om antalet resenärer, som färdats med icke regelbunden luftfart från Sverige till plats utanför Norden, samt av utlänningskommissionens uppgifter om antalet svenskar, som anlant till Norden. Detta antal bör enligt utredningen vara ungefär lika med totala antalet utlandsresenärer. Siffermaterialet har sammanställts enligt följande tabell:

År	Med icke regelbunden luftfart från Sverige	Totalt	År	Med icke regelbunden luftfart från Sverige	Totalt
1955 ..	10 000	—	1961 ..	106 000	565 000
1956 ..	12 000	—	1962 ..	131 000	618 000
1957 ..	24 000	—	1963 ..	188 000	746 000
1958 ..	38 000	—	1964 ..	253 000	875 000
1959 ..	53 000	—	1965 ..	313 000	1 013 000
1960 ..	67 000	509 000			

Med ledning av bland annat dessa siffror uppskattar utredningen, att antalet sällskapsresenärer under år 1965 uppgick till omkring 370 000 personer. Av dessa färdades åtminstone 320 000 med charterflyg och de övriga med tåg, båt, buss eller linjeflyg.

För att få u n d e r l a g för sina överväganden har undersökningen låtit företaga intervjuundersökningar med deltagare i sällskapsresor med charterflyg. Utredningen har därvid bl. a. sökt kartlägga, hur resenärerna upplever sina resor och i vilken utsträckning resorna i verkligheten svarar mot de uppgifter resenärerna fått i förväg. Resenärerna har också fått redogöra för hur de väljer mellan olika resealternativ och hur de uppfattar auktorisationen. Utredningen har vidare gjort en punktundersökning, såvitt angår deltagarna i en sällskapsresa, där hemresan blev förskjuten flera dagar. Reseföretagen har deltagit i en opinionsundersökning rörande auktorisationen av sällskapsresearrangörer. De fick därvid lämna synpunkter på för- och nackdelar med det nuvarande systemet och föreslå förbättringar.

Sammanfattningsvis har utredningen uttalat, att den mycket starka expansionen i resebranschen i stort sett skett friktionsfritt. Flertalet resor genomföres på ett tillfredsställande sätt och svarar mot de förväntningar, som resenärerna ställer på dem. Att så är fallet, sammanhänger med flera faktorer. Branschens åtgärder och den frivilliga auktorisationen har bidragit. Vidare har luftfartsverket genom olika åtgärder skyddat den resande allmänhetens intressen. Utredningen har dock funnit, att det marginellt förekommer rätt allvarliga missförhållanden i samband med s. k. skandalresor. Som skandalresor upptar utredningen för det första resor, som blir inställda utan varsel eller med mycket kort varsel, samt resor, som avgår först efter extraordinära ingripanden. I en andra grupp upptages resor, för vilka transportmedel till hemresan saknas eller avgångstiden förskjutes avsevärt. Slutligen hänföres till en tredje grupp resor, vid vilka ej vidtagits elementära åtgärder för resenärernas förläggning och förplägnad.

Skandalresor enligt utredningens definition är ett relativt litet problem, vad antalet resor beträffar. Högst en procent av alla sällskapsresor kan karakteriseras som skandalresor. Detta innebär dock icke, att åtgärder mot dessa resor skulle vara obehövligen. En procent av för närvarande omkring 400 000 resenärer per år gör problemet allvarligt för både branschen och konsumenterna. Man måste också räkna med att antalet sällskapsresor även i fortsättningen kommer att öka relativt snabbt. Detta kan innebära, att skandalresorna blir flera, om icke effektiva åtgärder vidtages. Än allvarligare blir problemet, om man beaktar tendensen att resa till allt mer avlägsna mål.

Utredningen anser det nödvändigt att vidtaga åtgärder för att eliminera risken för nya reseskandalen. Den har övervägt, huruvida detta mål kan nås genom åtgärder, som ej skulle kräva statligt ingripande i form av lagstiftning. Tänkbara möjligheter är 1) en ändring av nuvarande auktorisationssystem, 2) skärpning av kraven för flygtillstånd, 3) genomförande av effektivare konsumentupplysning samt 4) vidtagande av rättsliga åtgärder mot skandalreseföretag.

Den nuvarande auktorisationen bidrar enligt utredningen redan nu till en sanering av branschen. Den påverkar verksamheten hos företag, som anslutit sig till auktorisationssystemet. Skandalreseföretagen håller sig emellertid under alla förhållanden utanför ett frivilligt auktorisationssystem.

I fråga om möjligheten att skärpa kraven för flygtillstånd har utredningen övervägt, huruvida luftfartsverket, innan det lämnar tillstånd, kunde förvissa sig om att det icke finns risk för skandalresor. Detta skulle innebära, att luftfartsverket måste granska icke bara flygföretagets tekniska standard och ekonomiska resurser utan även researrangörernas soliditet och kompetens samt det kontrakt om transporter, som slutits. Utredningen har vid sina överväganden beaktat, att luftfartsverket under senare år på grund av sällskapsresetrafikens ökning och frånvaron av en ordning, som skyddar

resenärerna mot mindre noggranna arrangörer, sett sig nödsakat att i viss utsträckning granska förhållandena mellan charterbolag och arrangör. Detta har varit särskilt vanligt dels när nystartade eller för skandinaviska luftfartsmyndigheter okända charterbolag slutit kontrakt med icke auktoriserade arrangörer, dels då en kombination av flygbolag och arrangör uppkommit, som icke ansetts ha tillräckliga tekniska och ekonomiska resurser för den trafik de sökt tillstånd till. En fråga som luftfartsverket haft anledning att ingående syssla med har varit resenärernas hemtransport. Då skäl förelegat, har luftfartsverket krävt en skriftlig förbindelse av flygbolaget att under alla omständigheter — även om researrangörerna icke erlagt sin betalning — flyga hem de grupper bolaget flugit ut. Utredningen konstaterar, att luftfartsverkets nämnda verksamhet sannolikt förhindrat uppkomsten av skandalresor. Den anser emellertid, att det knappast kan vara riktigt att utvidga luftfartsverkets skyldighet att bedöma flygbolaget till att omfatta även själva reseföretagen. Utredningen framhåller också, att luftfartsverket ej kan förhindra försäljning av resor.

Vad beträffar möjligheten att giva effektivare konsumentupplysning, framhåller utredningen, att det kommer att finnas människor, som icke nås av informationen, samt att detta, såsom man av erfarenhet vet, särskilt gäller de konsument, som bäst behöver informationen. Därför är det orealistiskt att vänta sig, att enbart en effektivare konsumentupplysning skulle kunna göra slut på skandalresorna.

Vad slutligen angår utvägen att vidtaga vanliga rättsliga åtgärder mot arrangörer av skandalresor, framhåller utredningen, att sådana åtgärder verkar långsamt och att de från resenärernas synpunkt är otillfredsställande på grund av ovissheten om huruvida eventuellt utdömda skadestånd verkligen kommer att betalas.

Utredningen har kommit till den uppfattningen, att det icke är möjligt att få bukt med reseskandalerna uteslutande genom interna saneringsåtgärder inom branschen. För att förhindra uppkomsten av skandalresor kräves ingripande genom lagstiftning. Utredningen har därvid övervägt möjligheten att låta göra den nuvarande frivilliga auktorisationen obligatorisk. Utredningen avvisar emellertid denna lösning, därför att den skulle vara förknippad med allt för stora risker för begränsning av nyetablering och konkurrens. Utredningen har i stället föreslagit en lagstiftning av innebörd, att det för anordnande av sällskapsresor skall krävas, att vissa ekonomiska garantier ställas. Som främsta motiv för en sådan lagstiftning har utredningen anfört, att det är förekomsten av förskottslikvider som gör, att allmänheten kan förlora pengar. Viss ekonomisk garanti synes därför vara nödvändig för att verksamheten inom branschen skall kunna drivas utan risker för allmänheten. En väl tilltagen garantideposition torde utan tvivel vara svår att åstadkomma för åtskilliga företag inom den icke seriösa delen av branschen. Detta beror på att garantier i regel

utfärdas av banker eller andra institutioner, som prövar vederbörandes ekonomi och säkerhet. — De sakkunniga har icke varit eniga på denna punkt. Två av utredningens ledamöter¹ har sålunda föreslagit, att tillstånd att i Sverige anordna sällskapsresor eller i Sverige försälja eller till försäljning utbjuda sällskapsresor, anordnade i andra länder, skall vara beroende av sådan auktorisation, som lämnas av Svenska trafik- och resebranschens auktorisationsnämnd.

Utredningen har i sitt arbete att åstadkomma skydd för allmänheten mot skandalresor föreslagit även andra åtgärder, vilka dock inte erfordrar något ingripande lagstiftningsvägen. Av de problem, som utredningen därvid behandlar, skall här först nämnas *a n s v a r s - o c h r e k l a m a t i o n s - f ö r h å l l a n d e n a* inom resebranschen. Utredningen framhåller, att frågan om vem som skall bära ansvaret och stå för de ekonomiska riskerna, om arrangemangen vid en sällskapsresa icke motsvarar vad som förväntas, beror på, förutom allmänna avtals- och skadeståndsbestämmelser, vad som avtalats mellan parterna. Det avtal, som gäller, är i allmänhet ett standardkontrakt, som bygger på resebyråföreningens allmänna resevillkor. Dessa är normgivande för hela branschen. Det är av utomordentligt stor vikt för resenären, att villkoren har en avfattning, som är tillfredsställande från hans synpunkt. Utredningen har därför tillsammans med representanter för resebyråföreningen granskat resevillkoren ur både resenärens och företagens synvinkel. Genomgången har föranlett vissa ändringsförslag, för vilka utredningen närmare redogör i betänkandet.

Utredningen framhåller, att det även vid sidan av skandalresorna förekommer resor, som icke i alla avseenden svarar mot de förväntningar, som konsumenten ansett sig ha rätt att hysa. Liksom inom alla andra branscher förekommer det reklamationer, som i första hand bör handläggas av säljaren. För handläggning av olösta tvister bör en opartisk nämnd inrättas. Utredningen rekommenderar konsumentrådet att upprätta en sådan reklamationnämnd i samarbete med resebyråföreningen och Svenska trafikföretagens råd samt framlägger förslag till stadgar för nämnden.

I samband med kartläggningen av ansvarsförhållandena vid sällskapsresor har utredningen undersökt för- och nackdelar med en *o b l i g a t o r i s k r e s e f ö r s ä k r i n g*. Flera försäkringsbolag meddelar nu frivilliga försäkringar. Dessa omfattar i allmänhet tre delar, nämligen försäkring mot olycksfall och sjukdom, försäkring av resgoods samt reseansvarighetsförsäkring. En sådan grundförsäkring kan kompletteras på olika sätt. En obligatorisk reseförsäkring skulle innebära, att försäkringsskyddet bleve inbakat i resans förmåner och därmed också i priset. Fördelen med en sådan ordning skulle framför allt vara, att alla resenärer finge ersättning vid skada. Dessutom skulle premierna kunna göras lägre. De tyngsta argumenten mot ett obligatorium är enligt utredningen av rent principiell art. Ett

¹ Herrar Larsson och Loman.

obligatorium tvingar även den som inte vill ha en försäkring att betala, och detta strider mot en allmän princip om valfrihet i vårt samhälle. Visserligen finns det ett antal andra försäkringar, som är obligatoriska, men enligt utredningens mening föreligger det ej tillräckliga sociala skäl att låta också reseförsäkringar bli obligatoriska. Utredningen, som behandlar även andra invändningar mot en obligatorisk reseförsäkring, framlägger icke något förslag i denna fråga.

Enligt sitt uppdrag har utredningen även granskat för- och nackdelar hos det frivilliga auktorisationssystemet. Utredningen anser, att auktorisationen bör bibehållas i sin nuvarande frivilliga form. Både utredningens undersökningar och annat material visar, att olika slags brister är mycket vanligare hos icke auktoriserade företag än hos auktoriserade. Utredningen förklarar vidare, att det nuvarande auktorisationssystemet ej innefattar några konkurrensbegränsande moment. Utredningen framför vissa synpunkter på avvägningen av garantibeloppet samt på avfattningen av gällande normer för auktorisationen. I samband härmed uttalar utredningen, att det är angeläget, att auktorisationsnämnden vid remittering av inkommande ansökningar inhämtar synpunkter dels från konsumentrådet och luftfartsverket, dels i fråga om sökandens behandling av eventuella reklamationer från den föreslagna reklamationsnämnden, i fråga om arrangörer av ferieresor från skolöverstyrelsen och i fråga om arrangörer av resor av sjukvårdskaraktär från medicinalstyrelsen. Utredningen framhåller vidare såsom synnerligen önskvärt, att auktorisationsnämndens granskning av auktoriserade företag kan pågå fortlöpande.

Att resornas kvalitetsegenskaper och priser då och då undersökes, är enligt utredningen en förutsättning för att man skall kunna ge effektivare konsumentupplysning om sällskapsresor. Undersökningarna bör oftast vara punktundersökningar, koncentrerade på bestämda slag av resor. Vid enstaka tillfällen, i samband med större strukturförändringar på resemarknaden, bör de däremot ha karaktären av översikter. På konsumentupplysningsutredningen bör ankomma att föreslå, vilken institution som skall stå för undersökningarna. Redan nu bör man dock kunna sprida upplysning om sällskapsresor via konsumentinstitutets upplysningsavdelning. Utredningen föreslår vidare, att konsumentrådet låter utarbeta en populärt hållen skrift med de för en resenär viktigaste uppgifterna samt att reseföretagen genom sin branschorganisation verkar för att de uppgifter om resor, som lämnas i broschyrer m. m., förenklas och standardiseras i största möjliga utsträckning.

Slutligen riktar utredningen uppmärksamheten på vissa specialproblem rörande resor av sjukvårdskaraktär, skolungdomsresor och utbildning av reseledare. Vad beträffar skolungdomsresor med pedagogiskt innehåll önskar utredningen, att skolöverstyrelsen ges möjlighet att verka som kontrollorgan beträffande det pedagogiska och

sociala inslaget i resorna. I fråga om resor av sjukvårdskaraktär anser utredningen medicinalstyrelsen vara lämpligt kontrollorgan för det sjukvårdande inslaget i dessa resor. Vad angår reseledarnas utbildning förutsätter utredningen, att frågan behandlas av en utav skolöverstyrelsen tillsatt utredning om utbildningsfrågor inom turistväsendet.

Något förslag till lagtext rörande sällskapsresearrangörers skyldighet att ställa garanti har utredningen icke framlagt. Den har emellertid i ett särskilt avsnitt av betänkandet närmare angivit vissa riktlinjer för en sådan lag. Jag skall senare redogöra närmare för dem.

Remissyttrandena

Under remissbehandlingen har framkommit olika uppfattningar om behovet av ett statligt ingripande på sällskapsreseområdet.

Flera remissinstanser har i likhet med utredningen funnit, att skandalresorna har en sådan omfattning och medför sådana verkningar för de drabbade, att statliga åtgärder är motiverade. Uttalanden av sådan innebörd göres av bl. a. *statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd, Svenska journalistförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, LO, TCO, SACO, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Centerns kvinnoförbund.*

Luftfartsverket förklarar sig dela sällskapsreseutredningens uppfattning, att flertalet sällskapsresor genomföres på ett tillfredsställande sätt och svarar mot de förväntningar, som resenärerna ställer på dem. Verkets erfarenhet har varit, att endast ett fåtal resebyråer och flygföretag är ansvariga för det helt övervägande antalet skandalresor. Enligt verkets mening är det oftare dålig ekonomi än bristande kvalifikationer, som utlöst missförhållandena, även om de bristande kvalifikationerna kan vara den yttersta anledningen till den dåliga ekonomien. Icke sällan söker sig resebyråer med dålig ekonomi till flygföretag med dålig ekonomi och omvänt. En sådan kombination innefattar särskilt stora risker för uppkomsten av skandalresor. Det är också förvånande att iakttaga, hur lätt affärsförbindelser har knutits mellan resebyråer och charterflygföretag, utan att soliditetsupplysningar inhämtats, och huru stort overseende, som ofta visas gentemot affärspartnerns dåliga ekonomi. Det ligger enligt luftfartsverkets mening nära till hands att antaga, att missförhållandena av angiven art skall rätta till sig själva genom den utslagning av företag från marknaden, som förr eller senare blir en följd av skandalresor i dessa företags regi. Denna process kan dock vara smärtsam för den resande allmänheten. Härtill kommer att nyetablering av reseföretag synes kunna ske relativt lätt, vilket sammanhänger med det av utredningen påpekade förhållandet, att

kapitalförsörjningen i betydande utsträckning kan ske genom förskottsbelatningar från resenärerna. Det har icke sällan förekommit, att en företagare efter ett eller flera sammanbrott återuppträder i branschen med en ny firma. Risk föreligger därför, att missförhållandena trots den kontinuerligt pågående självsaneringen kommer att i viss omfattning fortbestå. Luftfartsverket har mot bakgrund av sina erfarenheter kommit till den uppfattningen, att åtgärder behöver vidtagas inom resebyråbranschen för att få en förbättring till stånd. Det borde dock vara möjligt att begränsa åtgärderna med hänsyn till arten och omfattningen av missförhållandena. Åtgärderna bör enligt verkets mening i främsta rummet ta sikte på att stärka de ekonomiska förutsättningarna och garantierna för att sällskapsresorna programenligt kan genomföras av såväl arrangörer som transportörer och övriga medverkande i det samlade arrangemanget.

Att helt eliminera risken för skandalresor är enligt *konsumentrådet* möjligt endast med mycket långt gående åtgärder. Det är i och för sig ett resenärsintresse, att endast arrangörer, som är kompetenta, får tillfälle att verka å området. Man skulle därför kunna tänka sig att uppställa mycket stränga villkor för att någon skall få etablera sig i branschen. Resenären har emellertid å andra sidan ett mycket starkt intresse av att branschen bibehåller sin nuvarande dynamik, att nya krafter får chans att försöka och att nya vägar att sälja resor, att arrangera och genomföra dem kommer till stånd. Rådet betraktar det som mycket väsentligt, att i likhet med vad förhållandet är inom andra branscher nya produktions- och distributionsformer får söka sig fram även å reseområdet. Dessa två krav från resenärerna strider mot varandra, varför man får söka finna en väg, som både tillgodoser konsumenternas berättigade krav på trygghet och bibehåller möjligheterna till expansion och nydaningar inom branschen. Rådet finner, att utredningens förslag, att arrangören på ett eller annat sätt skall garantera resenärernas i förväg inbetalade belopp, är en god medelväg att beträda. På det sättet elimineras visserligen inte möjligheterna av att skandalresor uppkommer, men man eliminerar risken för ekonomiska förluster för resenärerna. Sällskapsresenären är ju i den vanskliga situationen, att han till skillnad från de flesta andra köpare måste betala produkten, innan den ens börjat att levereras.

I andra remissyttranden har det gjorts gällande, att något behov av statligt ingripande icke skulle föreligga. Därvid framhålles, att skandalresorna i förhållande till hela resevolymen utgör en mycket liten del, att de resenärer, som utsätts för skandalresor till mycket stor del utgöres av personer, vilka mer eller mindre medvetet utsätter sig för risker, att liknande förhållanden förekommer på många andra områden, där konsumenten har att träffa ett val, att resultatet av den upplysningsverksamhet som ägt rum ännu icke kan överblickas samt att problemen icke torde vara större än att de bör kunna bemästras av branschen själv. Av denna uppfattning är bl. a.

statens järnvägar, Sveriges advokatsamfund och Högerpartiets kvinnoförbund. Stockholms handelskammare framhåller, att skandalresebegreppet överdimensionerats — icke minst i pressen. Ett belysande exempel på denna överdimensionering finns i utredningens punktundersökning beträffande en skandalresa. Undersökningen visar, att såväl uppenbart överdrivna som rent felaktiga uppgifter om resan lämnats i tidningarnas reportage. Detta enda exempel visar, hur osäkert underlaget är för utredningens påstående, att flera tusen personer årligen berörs av skandalresor. Om mot all förmodan uppskattningen skulle vara riktig, är ändå »skandalandelen» så försvinnande liten, att ett statligt ingripande i den form som föreslagits icke kan anses motiverat.

Några remissinstanser hänvisar till det frivilliga auktorisationssystemet och föreslår, att erfarenheterna av detta avvaktas ytterligare någon tid. Sålunda anför *Skånes handelskammare*, att utredningen ger vid handen, att branschens strävan till en självsanering i betydande grad krönts med framgång. En allt större del av allmänheten har kommit att uppfatta auktorisationen som en hallstämpel för tjänster, som ger resevärderna full trygghet. Allt talar för att en fortsatt sanering av branschen kommer att åga rum genom ytterligare insatser.

Statens järnvägar förklarar sig hysa tilltro till den frivilliga auktorisationens sanerande effekt på litet längre sikt. Skulle en obligatorisk ekonomisk garanti krävas av alla sällskapsresearrangörer, komme sannolikt den frivilliga auktorisationen att mista mycket av anseende och betydelse såväl i allmänhetens som i researrangörernas ögon. Ställandet av en garanti bleve — avsiktligt eller inte — ett nytt slags auktorisation, möjlig att förvärva för envar, som förfogar över tillräckligt kapital, oavsett kvalifikationer i övrigt. Den seriösa yrkesmedvetenheten och den allmänna redbarheten främjas ej. Riskerna för skandalresor kvarstår. Att stärka den frivilliga auktorisationen torde vara det bästa sättet för en sanering av resebranschen. Till lämpliga åtgärder kan främst räknas en kontinuerligt bedriven konsumentupplysning, som innefattar information om auktorisationen, tillskapande av en för hela branschen gemensam reklamationsnämnd samt en förbättrad yrkesutbildning, bl. a. av reseledare. På så sätt skulle ett visst tryck att förvärva auktorisation utövas på researrangörerna. Liknande synpunkter framföres av *Svenska trafikföretagens råd*.

De remissinstanser, som diskuterar en obligatorisk auktorisation för sällskapsresebranschen, avvisar i allmänhet denna lösning. *Svenska resebyråföreningen* är emellertid av annan mening och rekommenderar, att rätten att arrangera och försälja sällskapsresor blir beroende av ett auktorisationstillstånd. Föreningen ställer sig likväl icke helt främmande för ett ekonomiskt garantikrav. SAS framhåller, att endast en garantidisposition icke löser problemet med skandalresorna på ett tillfredsställande sätt. Hur viktigt det än framstår att skydda alla möjligheter till

fri nyetablering och fri konkurrens, synes dock i detta sammanhang större hänsyn få tillmätas det behov av skydd och trygghet resenärerna bör ha rätt att förutsätta. Bakom förverkligandet av en semesterresa i utlandet ligger i tid ett års arbete och i de flesta fall genom olika uppoffringar hop-samlade medel för resan. En deltagare i en skandalresa har i regel icke möjlighet att göra om sin resa. Slutsatsen, att var och en har att själv se upp och granska vad han ger sig in i, kan knappast vara adekvat i ett så integrerat och komplicerat sammanhang som en sällskapsresa. En obligatorisk auktorisation synes tillgodose vad som erfordras. SAS föreslår dock, att man i första hand skall söka förstärka det nuvarande frivilliga auktorisationssystemet. Om åtgärder i detta syfte icke skulle leda till önskad effekt, bör föreskrifter emellertid meddelas om obligatorisk auktorisation.

En del av de remissinstanser, som avstyrker utredningens förslag, åberopar, att detta icke står i överensstämmelse med principerna för vår näringslagstiftning. *Kommerskollegium* yttrar, att statsmakterna ej bör ingripa reglerande i näringslivets förhållanden, med mindre detta är påkallat av samhällseliga eller eljest allmänna skäl; i vanliga fall är obunden konkurrens det som på längre sikt är bäst ägnat att gagna konsumenternas intressen. Den nuvarande ordningen tillåter envar att öppna resebyråverksamhet i vårt land. Skulle utredningens förslag genomföras, innebure detta, att den som ej kan ställa godtagbar säkerhet hindras driva sådan verksamhet, även om han skulle kunna göra detta på ett fullgott sätt. Ur kollegiets synvinkel är sålunda huvudfrågan, huruvida utredningen verkligen förebringat tillräckligt starka skäl för den förordade statliga regleringen. Den redogörelse utredningen lämnat angående resebyråbranschen är utförlig och belyser klart rådande förhållanden. Kollegium finner det dock tveksamt, om dessa kan sägas vara så otillfredsställande, att staten har anledning att ingripa. Underlaget för utredningens bedömanden om förekomsten av allvarliga missförhållanden vid sällskapsresor synes vara osäkert. Av punktundersökningen rörande en skandalresa framgår dessutom, att flertalet resenärer, som anlitat de aktuella arrangörerna, varit medvetna om att arrangemangen kunde innebära risker. Kommerskollegiet ställer sig även tveksamt till utredningens förmodande, att den väntade ökningen av antalet sällskapsresor kommer att skärpa problemet. Det är ej ovanligt, att missförhållanden framträder på ett verksamhetsområde, som är stätt i stark utveckling, men att de försvinner, när verksamheten stadgat sig. Det synes troligt, att de få icke auktoriserade arrangörsföretag, som förekommit i samband med missförhållanden, blir utslagna i den hårdnande konkurrensen, när branschens expansionstakt avstannat och marknaden blivit mättad. Det kan också förväntas, att genom insatser icke minst från de på frivillig väg auktoriserade företagen en fortsatt sanering av branschen kommer att äga rum.

Stockholms handelskammare anser, att utredningens förslag tar sikte på

en etableringskontroll i form av tillståndsgivning som villkor för rätt att bedriva sällskapsreseverksamhet. Några inskränkningar i rätten till kommersiell yrkesutövning bör i princip ej förekomma. Det skulle innebära stora faror för näringsfriheten, om staten godtog krav från olika grupper om särskilda villkor för rätten att utöva visst yrke eller viss verksamhet. Ett statligt ingripande i resebranschen kan knappast bli en isolerad företeelse utan aktualiserar en omprövning av hela vår näringslagstiftning. En annan ståndpunkt förutsätter, att resebranschen har en särställning, som motiverar ett speciellt ingripande. Handelskammaren har på grund av vad utredningen anfört icke kunnat finna, att förhållandena i resebranschen ger den en sådan särställning. Tvärtom torde den självsanering som ägt rum inom näringen i form av det frivilliga auktorisationssystemet ha medfört, att en köpare av sällskapsresor har väsentligt större utsikter att få en fullgod produkt än köpare av många andra varor och tjänster. Handelskammaren fortsätter:

Det torde stå oemotsagt att cirka 95 procent av branschen är sanerad genom det arbete som bedrivits av Svenska Trafik- och Resebranschens Auktorisationsnämnd. STR-begreppet har trängt in i allmänna medvetandet, något som klart framgår av alla de telefonförfrågningar som STR-sekretariatet dagligen får från personer som planerar resor. Det finns emellertid alltid kunder, för vilka ett lågt pris är det enda utslagsgivande. De väljer därför de icke seriösa företagens »specialerbjudanden», trots att det fåtal företag som nu arbetar i branschens periferi och varit invecklade i s. k. reseskandaler i flertalet fall namngivits i pressens reportage.

Då det sålunda måste anses uppenbart att denna kategori resenärer är fullt medveten om att man icke kan ställa samma krav på säkerhet, komfort och trivsel då man utnyttjar ett dylikt specialerbjudande som då man anlitar ett välrenommerat företag, kan Handelskammaren ej finna något skäl att genom särskilda åtgärder skydda denna minoritet resenärer.

Vad särskilt angår förhållandet till **k o n k u r r e n s b e g r ä n s n i n g s - l a g e n** framhåller *näringsfrihetsrådet*, att utredningens förslag om ställande av garanti ej är ägnat att väcka nämnvärda betänkligheter från konkurrensbegränsningssynpunkt. Ett garantisystem av den principiella typ utredningen skisserat är från denna synpunkt — om man bortser från dess obligatoriska karaktär — även mindre långtgående än de konkurrensbegränsningar, som för närvarande förekommer i resebyråbranschen. Näringsfrihetsrådet vill därför, om anledning att vidtaga åtgärder i saneringssyfte skulle finnas föreligga, inte motsätta sig, att rätten att anordna sällskapsresor till utlandet göres beroende av att garanti i någon form ställes till skydd för resenärerna. Rådet lämnar emellertid för sin del öppet, om missförhållandena i sällskapsresebranschen är av så allvarlig art och omfattning, att behov av statligt ingripande föreligger.

Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, som förklarar sig inte vara främmande för tanken, att missförhållandena inom sällskapsresebranschen kräver ingripande lagstiftningsvägen, anser, att utredningens förslag är

ägnat att begränsa konkurrensen främst därigenom, att etablering av nya företag kan försvåras. Om förslaget genomföres, vilket näringsfrihetsombudsmannen inte vill motsätta sig, är det från konkurrenssynpunkt av vikt, att garantibeloppet icke sättes högre än som är oundgängligen nödvändigt för att skydda den resande allmänheten.

Enligt *Stockholms handelskammare* skulle ett obligatoriskt garantisystem vara ägnat att leda till konkurrensbegränsningar. Ett sådant garantisystem skulle skapa stora svårigheter för ett litet men seriöst företag att etablera sig i branschen. Icke minst statsmakterna själva har genom lagstiftning eftersträvat att trygga en obunden konkurrens. Det borde därför, enligt handelskammarens uppfattning, icke förekomma, att staten genom särskilda åtgärder främjade konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet, med mindre starka skäl av allmän räckvidd kunde åberopas härför.

Skånes handelskammare erinrar om att det ingalunda är sällsynt, att svenska resenärer medföljer sällskapsresor, arrangerade av utländska företag. Därvid syftar handelskammaren särskilt på att åtskilliga resenärer icke minst inom kammarens distrikt tar i anspråk tjänster av danska resebyråer. Handelskammaren har för sin del fått den uppfattningen, att utredningen, som icke framlagt ett utformat författningsförslag utan endast redovisat ett principutkast till författning, icke gått till botten med de problem, som från konkurrenssynpunkt och i övrigt skulle uppkomma i samband med att resenärer anlitar resebyråer i ett grannland, vilket icke har rättsregler på området, överensstämmande med dem som utredningen föreslår för vårt lands vidkommande.

Utredningens rekommendation, att en opartisk reklamation snämnd inrättas av konsumentrådet i samarbete med resebyråföreningen och Svenska trafikföretagens råd, har i de flesta yttrandena icke mött någon gensaga. Förslaget tillstyrkes uttryckligen av bl. a. *Konsumentinstitutet*, *SAS*, *resebyråföreningen* och *Svenska trafikföretagens råd*.

Konsumentrådet intar en avvaktande ställning och anför, att frågan om reklamationer är något som ej enbart gäller sällskapsresor. Konsumentrådet räknar med att inom en snar framtid starta en allmän reklamationsnämnd, som i princip skall behandla reklamationer å alla slags varor och tjänster. I denna nämnd torde även sällskapsresefrågor komma att behandlas, troligen på en särskild avdelning. Rådet finner det därför lämpligt, att man väntar med ställningstagande till inrättandet av en reklamationsnämnd för sällskapsresefrågor, till dess man kan överblicka arbetsområdet för den allmänna reklamationsnämnden. Även *LO* framhåller, att verksamheten hos den av utredningen föreslagna nämnden samordnas med den planerade universalnämnden hos konsumentrådet.

Vad beträffar försäkringsfrågan har *LO* förklarat sig förorda, att obligatoriska försäkringar införes vid sällskapsresor. Väsentliga riskmoment kvarstår för resenären under resan, även om förslaget rörande en

garantisumma genomföres. En automatisk reseförsäkring innebär, att rese-skyddet är inbakat i resans förmåner och därmed också i priset. Då försäk-ringens karaktär av ett slags grupp-försäkring, kan premierna göras lägre.

Medicinalstyrelsen framhåller, att möjligheterna för en svensk resenär att utomlands komma i åtnjutande av läkarvård och sjukvård till stor del är beroende på om vederbörande har ekonomiska resurser. Endast med ett fåtal länder har Sverige slutit särskilda avtal, medförande att den svenska allmänna sjukförsäkringen kan utgå till svenska resenärer i sagda land. I övrigt bör resenärerna genom annan försäkring tillförsäkra sig sådana förmåner. Styrelsen vill kraftigt understryka vikten av att en sådan ordning kommer till stånd, att varje resenär kan erhålla bästa möjliga vård utomlands vid sjukdom och ohälsa. Detta synes enligt styrelsen bäst kunna ske genom obligatorisk försäkring. Likaså bör resenärens genom försäkring eller på annat sätt vara garderad i fråga om de utgifter, som kan uppstå för medicin, merkostnader för kost och logi, sjuktransporter etc. vid inträffade sjukdoms- eller olycksfall. Även de kostnader, som vid dödsfall uppkommer för nödvändig balsamering och hemtransport, bör, bl. a. till undvikande av hälsorisker, täckas av försäkring.

Svenska försäkringsbolags riksförbund erinrar om att en automatisk reseförsäkring kan införas antingen genom en frivillig överenskommelse mellan försäkringsbolag och researrangörer eller genom en tvingande författningsbestämmelse. Utredningen har ej utvecklat lagstiftningsalternativet. Detta får anses tyda på att en sådan lösning icke ansetts böra övervägas. Förbundet instämmer härutinnan. Vad angår alternativet med en automatisk försäkring, som bygger på frivillig överenskommelse, påpekar förbundet, att utredningens överväganden begränsar sig till sällskapsresorna och sålunda inte löser problemen beträffande övriga resenärer. Vilken effekt man kan uppnå för sällskapsresornas del, blir givetvis beroende av i vilken omfattning researrangörerna visar sig intresserade av att automatiskt inkludera en reseförsäkring i den vara de säljer. Riksförbundet anser det ej vara realistiskt att hysa alltför stor optimism härvidlag. Inom det sålunda mer eller mindre begränsade område, där en automatisk försäkring skulle få betydelse, föreligger det enligt riksförbundets uppfattning påtaglig risk för att försäkringen av prisskäl skulle få så begränsad omfattning, att skyddet ej motsvarade resenärernas behov. Riksförbundet anför vidare, att den vinst som premiemässigt skulle uppstå vid en automatisk försäkring, bleve mycket obetydlig om ens någon. Ett obligatorium skulle enligt utredningen strida mot principen om valfrihet i vårt samhälle. Med beaktande av denna princip bör man enligt riksförbundets mening noga väga fördelarna mot nackdelarna, innan ett obligatorium införes på reseförsäkringens område. Riksförbundet är av den uppfattningen, att nackdelarna med en automatisk försäkring kraftigt överväger fördelarna, och avstyrker införandet av

en sådan. Riksförbundet framhåller därutöver bl. a., att även andra försäkringsformer än reseförsäkring ger ersättning vid sjukdom, olycksfall eller dödsfall, som inträffar utomlands. Villkoren för livförsäkring — såväl individuell försäkring som gruppförsäkring — innehåller sålunda inga inskränkningar för dödsfall utom riket.

Utredningens uttalanden om angelägenheten av en effektiv konsumentupplysning har inte föranlett några invändningar.

Statens konsumentråd anser, att behovet av upplysning till konsumenterna är stort. I likhet med andra tjänster har sällskapsresor den egenskapen, att de inte produceras förrän i det ögonblick de konsumeras. Detta innebär, att den potentielle resenären inte har någon möjlighet att i förväg granska produkten (resan). Hans prövning får inskränka sig till de informationer, som han kan få från olika håll. En sällskapsresa är vidare en komplicerad tjänst. Den konsumeras utomlands, på avlägsen ort, i många fall under förhållanden, helt skilda från vad resenären är van vid hemma. En sällskapsresa är dessutom en relativt kostsam tjänst, där ett misslyckat köp kan innebära en avsevärd förlust för köparen. Resorna kommer att gå till allt avlägsnare orter. Resenärernas möjligheter att i förväg hemifrån bedöma värdet av de tjänster, som bjuds på sådana orter, blir ännu mer begränsade. Kostnaderna för dessa resor blir dessutom högre, varför relativt stora belopp kan stå på spel. De resor, som offereras allmänheten, är av mycket olika kvalitet och av mycket olika priser. Det är svårt för en presumtiv resenär att med hjälp av det material han erhåller av arrangörerna avgöra värdet av de prestationer, som erbjuds honom, och bedöma i vilken utsträckning exempelvis en dyrbar resa ger mera för det högre priset. Det är därför mycket angeläget, att en objektiv information kommer till stånd.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund anför, att det är uppenbart att flertalet av de resenärer, som deltagit i skandalresor, inte haft kännedom om reseföretagets bristande möjligheter att genomföra reseprogrammet och därför träffat sitt val av brist på information, inte i medvetande om en självpåtagen risk. Alla tänkbara vägar att ge kontinuerlig information bör därför beaktas. Inte minst angeläget är, att en lämplig undersökningsinstitution kommer till stånd.

LO framhåller, att det för konsumenten är av största betydelse, att mer allmän information genom massmedia kompletteras med en direkt information rörande den speciella resetjänsten. Av synnerligen stort värde torde här vara, att normer för sällskapsresor utarbetades enligt varudeklarationsnämndens metod, så att sällskapsresor kunde deklarerars och även kontrolleras i varudeklarationsnämndens regi. Detta skulle möjliggöra för den enskilde konsumenten att mer direkt jämföra de olika varorna med hänsyn till en del relevanta faktorer och på så sätt också bättre kunna bedöma, om resan är prisvärd. *LO* föreslår, att överläggningar upptas med varudeklarationsnämnden rörande varudeklarationsnormer i fråga om sällskapsresor.

Skolkuratorernas förening anser, att det är ett angeläget föräldraintresse att få till stånd en vederhäftig konsumentupplysning rörande skolungdomsresor. I rådande läge måste föräldrar känna obehag inför valet av researrangör och kurstyp. Föreningen finner det nödvändigt, att ett centralt verkande organ inrättas med uppgift att lämna behövlig information till lärare, föräldrar och barn i fråga om skolungdomsresor.

Konsumentupplysningsutredningen uppger, att den i ett senare skede av sitt arbete kommer att ta upp spörsmålet om en utvidgning av den statliga konsumentupplysningen till att avse även tjänster av olika slag. Utredningen är därför inte nu beredd att ta ställning till de i betänkandet framlagda förslagen om bl. a. lämplig undersökningsinstitution för konsumentupplysning rörande sällskapsresor. Konsumentupplysningsutredningen understryker dock, att den finner behovet av konsumentupplysning på detta område angeläget. Som en första åtgärd anser utredningen lämpligt, att konsumentrådet i enlighet med betänkandet får i uppdrag att utge en mindre informationsskrift om sällskapsresor.

Behovet av att en upplysningsskrift utarbetas understrykes av *medicinalstyrelsen*. Med hänsyn till att den internationella turisttrafiken ökat starkt under senare år och utsträcks till allt avlägsnare trakter med tropiskt eller subtropiskt klimat, har styrelsen år 1964 utgivit en informationsskrift med hälsoråd vid resor till varma länder. Dessa hälsoråd synes kunna utgöra ett gott underlag för den tilltänkta upplysningsskriften. Styrelsen erinrar vidare om de stora hälsorisker, som är förenade med vistelse på orter med otillfredsställande sanitära förhållanden. I stor utsträckning föreligger risk för att resenärerna insjuknar i smittsamma sjukdomar eller blir bärare av smittämnen och för med sig infektioner till vårt land, där dessa kan ge upphov till svårbekämpade epidemier, t. ex. salmonellaepidemier. En utredning år 1963 visar, att cirka 63 % av rapporterade fall av salmonella i Sverige ådragits under resor till utlandet. En huvuduppgift för researrangörerna får därför anses vara att ge resenärerna en hygieniskt tillfredsställande inkvartering och utspisning. Styrelsen erinrar i detta sammanhang om att resenärer i icke ringa omfattning ådrager sig venerisk smitta i samband med resor till utlandet. Någon statistik rörande fördelningen av ådragen venerisk smitta hos resenärer, som reser enskilt respektive i sällskapsresor, finns icke. Med hänsyn till den stora omfattning sällskapsresorna har, torde dessa spela en icke oväsentlig roll i berört avseende. Styrelsen vill särskilt framhålla att vår allvarligaste könssjukdom — syfilis — för åtta år sedan hade en mycket liten spridning inom landet (75 nya fall av syfilis år 1958, 476 nya dylika fall år 1965). Det anförda understryker enligt styrelsen det angelägna i att den medverkar vid utarbetandet av upplysningsskriften.

I anslutning till utredningens uttalanden om resor av sjukvårdskaraktär understryker *medicinalstyrelsen*, att uppläggnings- och ge-

nomförandet av sådana resor ställer höga krav på ansvars-kännande och sakkunskap hos anordnarna. Viss möjlighet att utöva kontroll härvidlag torde föreligga, om medicinalstyrelsen höres, då det gäller ansökningar om auktorisation av företag, som avser att genomföra resor av sjukvårdskaraktär. I fråga om utredningens uttalande, att medicinalstyrelsen borde övervaka det sjukvårdande inslaget i dessa resor, erinrar styrelsen om att svensk hälsovårdsmyndighets övervakande verksamhet är inskränkt till svenskt territorium och att övervakningen utanför detta är en uppgift för vederbörande utländska hälsovårdsmyndigheter.

Skolöverstyrelsen anför i sitt yttrande, att den liksom utredningen anser det önskvärt med central tillsyn över skolungdomsresor till utlandet med pedagogiskt inslag. Med hänsyn till den expansion, som skett och som väntas fortsätta, finner överstyrelsen det dock otänkbart att inom ramen för sina personella och ekonomiska resurser ta ansvaret för en dylik verksamhet. Vad beträffar utredningens tanke, att överstyrelsen kunde åta sig den begränsade uppgiften att pröva kompetensen hos lärare, som har ansvaret för undervisning i samband med skolungdomsresor, anser överstyrelsen anledning saknas att vidtaga några sådana åtgärder. Med den målsättning, som gäller för modern språkundervisning, bortfaller behovet av specialutbildade svenska lärare vid dessa kurser, och det framstår som mest önskvärt att fullt utnyttja möjligheten att engagera infödda lärare. Ett välmotiverat önskemål är, att kompetensen hos kursledare med ansvaret för sociala arrangemang blir säkerställd. En prövning synes inte vara möjlig att genomföra utan inspektion på ort och ställe. Den person, som åtar sig uppdraget att vara ledare för en ungdomsresa till utlandet, bör vara väl förtrogen med språket i det land, dit kursen är förlagd, äga god insikt i landets kultur och vara en god ungdomsledare. Möjligheterna till kortare introduktionskurser för sådana reseledare skulle kunna undersökas av den expertgrupp, som överstyrelsen tillsatt för utredning rörande utbildningsbehov och utbildningsvägar inom turistväsendet.

Skolkuratorernas förening instämmer helt i utredningens synpunkter rörande behovet av någon form av objektiv kontroll rörande skolungdomsresor. Med växande oro kan man konstatera, att hos många reseföretag den kommersiellt dikterade ambitionen att arrangera konkurrerande studieresor inte utsträcks till att omfatta ansvaret för att kurserna skall ge förväntat utbyte.

Den i betänkandet upptagna frågan om utbildning av reseledare rymmes enligt skolöverstyrelsen i det uppdrag, som skolöverstyrelsen givit sin nyss nämnda expertgrupp. Den har till uppgift att företa en inventering av nu förekommande kurser för utbildning av personal för reselivet, turistnäringen och fritidsverksamheten inom Sverige med en uppdelning på bl. a. rese- och resebyråverksamhet, informationsverksamhet och fritidsverksamhet. Bland övriga uppgifter skall expertgruppen också före-

slå lämpliga utbildningsvägar för de föreslagna kategorierna och därvid avge förslag beträffande utbildningstidens längd, dess innehåll, syfte och organisation med beaktande även av lärarutbildningsaspekten.

Departementschefen

Under senare år har frågan om lagstiftning rörande sällskapsresor varit aktuell vid flera tillfällen. Detta har berott på att sällskapsresorna under tiden efter världskriget fått en mycket stor omfattning och att en del av reseföretagen visat sig icke ha förmåga och resurser att driva sin verksamhet på ett för resenäerna tillfredsställande sätt. I den debatt, som förts, har det bl. a. krävts, att sällskapsresearrangörerna underkastas någon form av statlig kontroll. I första hand har föreslagits särskilt tillstånd för rätt att etablera sig inom branschen. Dessa krav har hittills avvisats av statsmakterna. Ett statligt auktorisationsförfarande har ansetts kunna verka konkurrensbegränsande. Vidare har det bedömts vara svårt att skapa klara och objektiva grunder för tillståndsgivningen. I stället har resebranschen rekommenderats att själv genomföra en sanering. Olika åtgärder har också vidtagits på frivillig grund. År 1960 infördes ett nytt system med frivilligt auktorisationsförfarande för att skapa största möjliga säkerhet för resenäerna. Systemet byggdes ut år 1963 genom föreskrift om skyldighet för de auktoriserade företagen att ställa säkerhet. Auktorisationsorganet fick rätt att förfoga över säkerheterna, om detta skulle erfordras för någon åtgärd till resenärs skydd.

Statens konsumentråd har varit det statliga organ, som närmast följt utvecklingen på området. I maj 1964 beslöt rådet att tillsätta en kommitté — sällskapsreseutredningen — som skulle se över förhållandena på sällskapsresemarknaden. Utredningen, som avlämnade sitt betänkande i maj 1966, har sett som sin uppgift att söka finna sätt att skydda allmänheten mot resor, som inställts eller icke fullföljts.

Av utredningens betänkande framgår, att den starka expansionen i resebranschen i stort sett har skett friktionsfritt och att inga allvarliga anmärkningar kan riktas mot större delen av resorna. Enligt utredningen sammanhänger detta med flera faktorer. Utredningen pekar därvid bl. a. på branschens egna åtgärder. Det har emellertid även under de sista åren förekommit sällskapsresor, vid vilka resenärer blivit lidande till följd av allvarliga fel och brister i arrangemangen. Enligt utredningens uppfattning är det icke möjligt att komma till rätta med kvarstående missförhållanden enbart genom interna saneringsåtgärder inom branschen. Ej heller kan man räkna med att konsumentupplysning rörande sällskapsresor kan göras så effektiv, att den eliminerar risken för skandalresor. Men hänsyn till skandalresornas omfattning anser utredningen därför, att en reglering måste ske lagstiftningsvägen. Eftersom skandalresor huvudsakligen sammanhänger

med att företagen fritt disponerar över resenärens förskottslikvider, har utredningen beslutat föreslå, att reseföretag tvingas ställa säkerhet hos kommerskollegium och att säkerheten efter beslut av en särskild nämnd får användas för att tillgodose resenärens elementära fordringar.

Under remissbehandlingen har det icke från något håll bestritts, att missförhållanden förekommer inom resebranschen. Olika meningar har emellertid framkommit vid bedömningen av behovet av lagstiftningsåtgärder. Det har hävdats, att man borde söka komma fram till en bättre ordning huvudsakligen genom ökad konsumentupplysning och att det icke därutöver skulle anordnas något skydd för resenärer, som — trots att riskerna klarlagts och påpekats — anlidade mindre nogräknade researrangörer. Från annat håll har man gjort gällande, att längre gående åtgärder är motiverade och rimliga för att i största möjliga utsträckning undanröja olägenheter, som kan uppstå för resenärer till följd av att exempelvis nödvändiga anstalter för förläggning på vistelseorten inte vidtagits eller hemresan inte sker vid förutskickad tid.

För egen del vill jag vitsorda värdet av de åtgärder, som resebyråbranschen gjort i saneringssyfte. Tillsammans med den kontrollerande verksamhet, som luftfartsverket utför i fråga om flygföretag, har dessa åtgärder med all sannolikhet effektivt medverkat till att missförhållanden inom resebyråverksamheten är av så begränsad natur. Det förtjänar understrykas, att de auktoriserade företagen inte varit inblandade i de av utredningen angivna skandalresorna. Den nu företagna utredningen visar emellertid, att de oarter som förekommer inom näringen — och som med rätta betecknas som skandalösa — knappast kan väntas försvinna som ett resultat av branschens egna ansträngningar. Det är därför enligt min mening motiverat att överväga lagstiftning för att komma till rätta med de brister, som eljest inte blir avhjälpta.

Utredningen har övervägt men avvisat möjligheten att ingripa mot skandalresorna genom införande av ett obligatoriskt auktorisationssystem. En sådan lösning skulle enligt utredningen medföra allt för stora risker för begränsning av nyetablering och konkurrens. För egen del instämmer jag i denna bedömning. Härtill kommer, att ett obligatoriskt auktorisationssystem skulle kunna uppfattas så att staten står som något slags garant i fråga om företagens sätt att sköta sin verksamhet. En sådan uppgift kan av lätt insedda skäl staten inte påtaga sig. Vidare är att märka, att införandet av ett sådant system skulle kräva en ganska avsevärd tid, under vilken en lämplig organisation måste byggas upp för att omhändera frågor om auktorisation. Den författningsmässiga regleringen av sällskapsresearrangemang bör i stället följa de huvudlinjer, som utredningen dragit upp. Detta innebär, att man uppställer som ett obligatoriskt villkor för rätt att utöva verksamhet inom sällskapsresebranschen att ekonomisk säkerhet ställts. Ett sådant lagstiftningsingripande avviker från den näringspolitiska

linje som vi följt här i landet under senare tid och som syftar till så fri konkurrens som möjligt mellan näringsutövare. Jag vill heller icke dölja de principiella betänkligheter som från näringsfrihetssynpunkt kan hysas mot den föreslagna ordningen. När jag ändå förordar, att man nu efter de angivna riktlinjerna försöker stävja missförhållandena inom resenäringen är det främst på grund av att ansvarslöshet, när den förekommer inom denna bransch, på ett påtagligt sätt medför sociala risker för dem som låter sig betjänas av branschen, t. ex. när resenärer utomlands ställs i den situationen att företaget saknar möjlighet att för dem ordna hemresa eller logi. Med hänsyn till att lagstiftningen innebär en nyhet på det näringsrättsliga området, bör den, sedan man haft tillfälle att studera verkningarna, tagas upp till förnyad prövning. Jag föreslår därför att det förordade systemet får gälla en begränsad tid, lämpligen fem år. Den författningsmässiga reglering, som jag nu uttalat mig för, rubbar i princip inte det nuvarande auktorisationsförfarandet. Till den närmare utformningen av den tillämnade lagstiftningen är det min avsikt att återkomma senare. Jag vill emellertid redan här framhålla betydelsen av att det system, som nu skall skapas, göres så enkelt och kostnadssparande som möjligt. Särskild vikt vill jag fästa vid att inte de ytterligare administrativa uppgifter, som är ofrånkomliga, lägges på nyinrättade organ. Såsom jag i det följande kommer att utveckla, bör administrationen av systemet till största delen kunna ombesörjas av kommerskollegium. Dessa nya uppgifter för kollegium ställer krav på viss förstärkning av myndighetens personal. De därmed förenade kostnaderna torde under det kommande budgetåret få täckas från de medel till expertis, som ställes till förfogande under myndighetens avlöningsanslag.

Utredningen har framlagt också andra förslag i syfte att förbättra sällskapsresenärernas ställning. Av största betydelse för resenärerna är projektet, att konsumentrådet skulle låta inrätta en reklamationsnämnd för resebranschen. Förslaget har mottagits positivt vid remissbehandlingen. Såsom utredningen framhållit, skulle en sådan nämnd bli av värde inte endast genom att den vid uppkommande meningsskiljaktigheter lämnar ett opartiskt besked om vad som är rätt och rimligt utan även genom att den skapar en praxis, som gör det lättare för resenären och företaget att göra upp efter inträffade händelser och som medverkar till att fästa arrangörens uppmärksamhet på de delar i arrangemangen, vilka kan förbättras. Helt nyligen har emellertid konsumentrådet beslutat att inrätta en allmän reklamationsnämnd, som i princip skall behandla reklamationer å alla slags varor och tjänster. Denna nämnd kommer alltså att taga upp även sällskapsresefrågor. Med anledning av detta initiativ från rådets sida finner jag inle anledning nu föreligga att föreslå Kungl. Maj:t att tillskapa en särskild nämnd för sällskapsresebranschen.

Utredningen har vidare rekommenderat olika åtgärder för att förbättra konsumentupplysningen rörande sällskapsresor. Rekommendationerna rik-

tas i första hand till olika konsumentorgan, vilka under remissbehandlingen av betänkandet icke framfört några erinringar av principiell art. Det kan förväntas, att utredningens rekommendationer och de övriga synpunkter, som framkommit vid remissbehandlingen, skall beaktas av dessa myndigheter.

Utredningen har -- utan att själv framlägga några förslag -- diskuterat fördelar och nackdelar med obligatorisk försäkring vid sällskapsresor. Vid remissbehandlingen har ett par remissinstanser framhållit försäkringsskyddets betydelse vid sällskapsresor till utlandet. Det är emellertid icke möjligt att på det föreliggande utredningsmaterialet taga upp denna fråga till lösning i samband med den nu aktuella lagstiftningen.

Utredningen har slutligen i betänkandet velat rikta uppmärksamheten också på tre specialproblem i förhoppning om att dessa på olika sätt skulle finna sin lösning, nämligen utbildningsfrågan för reseledare, skolungdomsresor och resor av sjukvårdskaraktär. Direkta rekommendationer har utredningen avstått från, emedan den ansett sig sakna underlag därtill. Vid remissförfarandet har framkommit, att specialfrågan om utbildning av reseledare för närvarande behandlas av en expertgrupp, som skolöverstyrelsen tillsatt. På skolöverstyrelsen torde också få ankomma att, därest behov anses föreligga, föreslå lämpliga åtgärder i fråga om skolungdomsresor med pedagogiskt inslag. Vad slutligen beträffar den tredje specialfrågan, resor av sjukvårdskaraktär, vill jag framhålla som lämpligt, att man vid utformningen av konsumentupplysningen för sällskapsresor beaktar också formen resor av sjukvårdskaraktär. Härvidlag bör samråd ske med medicinalstyrelsen.

I enlighet med vad jag nu anfört har inom handelsdepartementet upprättats förslag till *lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet*. Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*. Förslaget föranleder vidare följande anmärkningar.

1 §.

Utredningen

Enligt utredningen bör garanti krävas för rätt att i Sverige anordna sällskapsresor och att i Sverige försälja eller till försäljning utbjuda sällskapsresor, anordnade i andra länder. Garantikravet bör gälla sådana grupp- och sällskapsresor, som är öppna för allmänheten. Med allmänheten jämställs även speciella kategorier, exempelvis studerande eller en viss tidnings läsekrets. Även resor som kommersiellt anordnas för olika föreningar och sammanslutningar, bör omfattas av garantikravet.

Utredningen har övervägt, om depositionskravet skall begränsas till att gälla för resor, som genomföres med vissa färdmedel. Den anför därvid, att reseskandalerna under senare år koncentrerats till flygsällskapsresor och

att man i dagens läge skulle kunna stävja de värsta avarterna genom en lagstiftning, som enbart tog sikte på resor, anordnade med flyg. Tidigare har dock bussresor utgjort betydande problem för allmänheten. Utredningen har kommit till den slutsatsen, att det är mer ändamålsenligt, att låta garantitvånget gälla resorna oavsett transportmedel. Därigenom förhindras överflyttning av skandalresorna till annat färdmedel. Om garantitvånget endast avsåge flygsällskapsresor skulle resor, som genomföres med en kombination av olika transportmedel, kunna utgöra ett problem.

En annan avgränsningsfråga är, huruvida garantitvånget skall avse alla resor eller endast sådana som går till utlandet. Enligt utredningen torde det f. n. räcka, om garantitvånget gäller endast för resor till utlandet. Därigenom skulle man bl. a. uppnå en betydande begränsning av den statliga övervakningen. Om en sådan begränsning införes, bör man dock vara medveten om att situationer kan uppkomma, i vilka det ter sig naturligt att gå ifrån denna begränsning och införa garantitvång även för resor inom Sverige.

Departementschefen

Departementsförslaget har utformats i nära anslutning till utredningens riktlinjer. Det har dock ansetts kunna göras något mera begränsat. Sålunda föreslås, att lagstiftningen ej blir tillämplig på sällskapsresor till de nordiska länderna. De missförhållanden, som föranlett utredningsarbetet, har icke hänfört sig till sådana resor. Det kan också tilläggas, att ett fallissemang, som drabbar resenärer i de nordiska länderna, inte medför samma problem som om händelsen inträffar i utomnordiskt land. Å andra sidan skall påpekas, att lagen för sin tillämpning inte förutsätter, att sällskapsresan utgår från Sverige.

Såsom utredningen föreslagit, bör säkerhetskravet i första hand knytas till anordnaren. Därigenom kommer kravet att åvila den som är närmast ansvarig för sällskapsresans uppläggning. Har han ställt säkerhet, behöver icke någon i senare led av produktionskedjan, såsom försäljare eller förmedlare, ställa någon säkerhet.

I uttrycket anordna får inläggas varje föranstaltande, som direkt tar sikte på att genomföra och avsluta en sällskapsresa, t. ex. slutande av avtal med transportföretag och hotell samt marknadsföring av resan. Även själva genomförandet och fullföljandet får räknas till anordnandet.

Säkerhet skall behöva ställas endast om sällskapsresa anordnas yrkesmässigt. Med denna bestämning har avsetts att under lagen föra in alla de olika fall, som utredningen åsyftat. Uttrycket »yrkesmässigt» bör sålunda givas en vid tolkning. Verksamheten som reseanordnare behöver inte sträcka sig över någon längre tid. Även den som endast i ett enstaka fall anordnar en sällskapsresa men gör detta för att bereda sig vinning, skall sålunda vara

skyldig att ställa säkerhet. Detsamma gäller för det fall, att någon person låter bilda särskilda sammanslutningar, vilka utåt skulle få framstå som initiativtagare till resorna.

Vad beträffar en utomlands anordnad resa, måste den som här i riket försäljer eller förmedlar resan först ställa säkerhet. I sådant fall kan ju rätten att anordna resan icke förbindas med skyldighet att ställa säkerhet här i riket.

Någon tvekan huruvida en resa är att betrakta som en sällskapsresa eller ej torde i allmänhet inte behöva föreligga. Det har likväl ansetts påkallat att i lagen lämna en definition. Luftfartsverket har nämligen i fråga om flygresor fastställt särskilda villkor, för att en resa skall vara att betrakta som sällskapsresa. Villkoren är, att resan har en varaktighet av minst en vecka, att researrangemanget innefattar transport, inkvartering och måltider (minst halvpension), att gruppen består av minst 15 sällskapsresedeltagare med samma arrangemang, att gruppen har en reseledare på bestämmelseorten samt att utresa och återresa är gemensam för alla deltagare i gruppen. Med dessa villkor är utan tvivel den i dag vanligaste formen av sällskapsresa karakteriserad. De har tillkommit för att göra en åtskillnad mellan linjetrafik och charterflyg i överensstämmelse med antagna luftfartspolitiska normer. Lämnas inte någon särskild definition på vad lagen avser med sällskapsresa, kan det befaras, att man i rättstillämpningen kommer att följa dessa villkor, som luftfartsverket emellertid uppställt av luftfartspolitiska skäl. Därigenom skulle lagen komma att få en för ringa räckvidd. Särskilt påtagligt är, att villkoren om resans varaktighet och gruppens storlek skulle kunna medföra en icke lämplig begränsning av lagens räckvidd.

Avgörande för om en resa skall anses som sällskapsresa är enligt förslaget, att resan utformats för en grupp resenärer, som sammanhålls under åtminstone någon del av resan. Sammanhållandet behöver inte vara särskilt påtagligt. Det räcker med att företaget utfärdat gemensamma föreskrifter för resenärerna om avresetid, samlingsplats etc. Samtidigt är att beakta, att det förhållandet, att resan företagits i grupp skall ha påverkat utformningen av resan i något avseende, t. ex. vid prissättning, transport eller inkvartering.

2 och 3 §§.

Utredningen

Utredningen anser, att som säkerhet bör godkännas svensk bankgaranti, försäkringspolis eller annan likvärdig och likvid säkerhet. Kommerskollegium bör från fall till fall bedöma, vilka säkerheter som kan godkännas, men bör begära, att garantin utgöres av en avista fordran på vederbörande kreditinstitution eller kan frigöras efter kort varsel.

Garantibeloppet bör enligt utredningen uppgå till en bestämd del av

företagets omsättning — antingen utgöra en fix proportion av årsomsättningen eller motsvara den högsta månadsomsättningen under kalenderåret. Kommerskollegium borde dock kunna jämka garantibeloppet, bl. a. i fråga om auktoriserade företag, för vilka auktorisationsgarantin torde kunna betraktas som tillräcklig säkerhet. Såsom förhållandena nu är, kan utredningen icke se något skäl till att kommerskollegium ej utan vidare skulle kunna godkänna de garantier, som redan ställts i samband med auktorisationen. Att dessa garantier är tillfyllest, sammanhänger med att auktorisationen vid sidan av garantin innebär en ekonomisk prövning av företagen. Även prövningen av erfarenheten och lämpligheten hos företagsledningen utgör ett moment, som reducerar riskerna. Det synes utredningen därför naturligt, att kommerskollegium inte lägger ner några större resurser på att ompröva de auktoriserade företagen utan koncentrerar sig till det verkliga riskområdet — företagen utanför auktorisationen. Utredningen anser det lämpligt, att kommerskollegium arbetar i nära kontakt med auktorisationsnämnden och dess huvudmän, så att denna kan överblicka de förändringar i företagets soliditet och andra marknadsförhållanden, som kan föranleda omprövning av t. ex. garantiernas storlek. Om höjningar av garantin då icke genomföres inom auktorisationen, bör kommerskollegium givetvis kunna kräva tilläggsäkerheter vid sidan av auktorisationsgarantin.

Yttrandena

Luftfartsverket har till komplettering av utredningens uttalanden om garantibeloppets storlek förordat, att viss hänsyn toges även till reseföretagets aktiekapital eller därmed jämförliga tillgångar. I fråga om reseföretag med mycket litet kapital anser verket, att garantibeloppet i princip bör vara minst lika stort som omsättningen under den genomsnittliga omloppstiden för pågående resor, dock lägst 100 000 kronor. Skulle garantibelopp helt eller delvis behöva tagas i anspråk för fullgörande av reseföretagets förpliktelser, bör en höjning av garantikravet ifrågakomma med hänsyn till den risksituation, som må anses föreligga för den framtida verksamheten.

Statens pris- och kartellnämnd har kritiserat, att utredningen synes vilja ställa lägre krav på de garantibelopp, som skulle gälla för de auktoriserade resebyråerna, än på dem som skulle gälla för icke auktoriserade. En sådan åtskillnad skulle indirekt sanktionera det privata auktorisationsförfarandet. Nämnden kan icke heller ansluta sig till den av utredningen antydda principen, att garantibeloppet på något sätt skulle ställas i relation till reseföretagets omsättning. Det finns enligt nämnden inget relevant samband mellan omsättningens storlek och de ekonomiska risker sällskapsreseresenärerna kan utsättas för. Det torde icke finnas någon annan utväg än att låta den statliga myndighet, vilken skall handha garantiverksam-

heten, från fall till fall pröva, vilket belopp som för varje enskild sällskapsresearrangör kan vara erforderligt för att den ifrågavarande risken skall täckas. Möjligen kan det vara lämpligt att i instruktionen för nämnda myndighet ange ett minimi- och ett maximibelopp för garantin, förslagsvis 50 000 och 200 000 kronor.

Även *statens konsumentråd* har anfört, att säkerheten får bedömas från fall till fall och att viss hänsyn bör tas till omsättningens storlek. Den bör ej sättas lägre än de garantibelopp, som erfordras för den frivilliga auktorisationen, och å andra sidan ej så hög, att den försvårar den normala verksamheten inom branschen.

Näringsfrihetsrådet har som angeläget framhållit, att man vid detaljutformningen och den praktiska tillämpningen av ett garantisystem såvitt möjligt tillser, att nyetablering i branschen inte försvåras i annan mån än syftet att skydda resenärerna nödvändiggör. Detta synes förutsätta, att den myndighet, som skall handha tillämpningen, får viss frihet att bestämma garantibeloppets storlek med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Näringsfrihetsrådet framhåller vidare, att intet nödvändigt sammanhang finnes mellan det föreslagna garantisystemet och den nu tillämpade auktorisationen av reseföretag och att varken auktorisation eller medlemskap i resebyråföreningen bör medföra företräde vid fastställandet av garantibeloppet.

Även *ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor* har understrukt, att det från konkurrenssynpunkt är av vikt, att garantibeloppet icke sättes högre än som är oundgängligen nödvändigt för att i rimlig utsträckning skydda den resande allmänheten. Det är också angeläget, att av utredningen anvisade möjligheter till jämkning av beloppet utnyttjas. Hänsyn bör därvid tagas till omständigheterna i det enskilda fallet. Då det i sammanhanget är helt avgörande, att erforderlig ekonomisk säkerhet till resenärernas skydd åstadkommes på det ena eller andra sättet, bör härvid också kunna beaktas, att auktoriserade företag redan ställt viss säkerhet. Enligt näringsfrihetsombudsmannen innebär detta emellertid icke, att auktorisationen i sig bör ge företräde. Varje slag av auktorisation utgör nämligen en form av konkurrensbegränsning, och risk för skadeverkningar därav föreligger vid den praktiska tillämpningen.

Slutligen har *Göta hovrätt* ifrågasatt, huruvida icke risk föreligger, att garanti kan komma att tagas i anspråk för annat ändamål än det åsyftade, om exempelvis researrangör försättes i konkurs.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anfört, bör den nya lagen inte i princip rubba det nuvarande frivilliga auktorisationsförfarandet. Jag delar även den vid remissbehandlingen framförda meningen, att lagen icke bör göra skillnad

mellan de auktoriserade och de icke auktoriserade reseföretagen. Det är från dessa utgångspunkter som reglerna om säkerhetens beskaffenhet har utarbetats.

Huvudregeln är, att säkerheten skall bestå av en av bank eller kreditförsäkringsbolag utfärdad betalningsutfästelse, som fullgöres vid anfordran. Kommerskollegium har dock rätt att godtaga även andra säkerheter. Dessa bör då vara fullt betryggande.

Under remissbehandlingen har angivits, att risk kunde föreligga för att säkerheterna kommer att tagas i anspråk för andra ändamål än de åsyftade, om reseföretaget försättes i konkurs. I anslutning till detta uttalande, vill jag påpeka, att bank- och försäkringsgarantierna torde komma att utformas så, att de icke kan tillgodogöras för andra syften än dem, för vilka de blivit ställda, och att de följaktligen icke kommer att representera något värde för reseföretagets eventuella konkursborgenärer. Det får ankomma på kommerskollegium att tillse, att de säkerheter, som erbjödes av reseföretagen, är avpassade i enlighet härmed.

När det gäller att bestämma vilket belopp som säkerheten skall avse måste till en början beaktas, att säkerheten i en krissituation skall kunna bereda resenärerna effektiv hjälp. Vad som därvidlag kan anses betryggande, måste bedömas med ledning av arten och omfattningen av ett företags reseverksamhet. Ju större omfattningen är, desto högre belopp måste säkerheten avse. Något särskilt maximum kan därför inte fastställas i lagen. Det får ankomma på kommerskollegium att pröva vilket belopp som är lämpligt. Av naturliga skäl måste denna prövning bli mycket schablonmässig. Jag anser icke rimligt, att kollegiet vid denna prövning skall ingå på någon bedömning av erfarenhet och lämplighet hos företagsledningen. Prövningen bör icke heller påverkas av att företaget är auktoriserat eller ej. De risker, som säkerheten skall anpassas till, får avvägas efter en grov uppskattning av reseföretagets väntade omsättning. Denna får i sin tur bedömas med hänsyn till bl. a. tidigare omsättning. I fråga om nyetablerade företag får planeringen och andra föranstaltningar ge underlag för prövningen av beloppsfrågan.

Vid min bedömning av säkerhetsfrågan har jag stannat för att i lagen bör stadgas ett visst minimibelopp, under vilket säkerheten icke i regel bör bestämmas. Om detta belopp icke sättes för lågt, vinnes viss trygghet för att sällskapsresor i fortsättningen inte kommer att anordnas av sådana företag, som saknar tillräckliga ekonomiska resurser. Jag är medveten om att en sådan beloppsgräns kan utgöra ett hinder för de minsta företagen i branschen och försvåra en etablering i blygsam skala. Det måste emellertid beaktas, att mindre väl konsoliderade reseföretag inte har samma möjligheter att erbjuda resenärerna trygghet som övriga företag. Med hänsyn till det anförda finner jag minimigränsen böra bestämmas till 200 000 kronor. Regeln härom bör emellertid inte göras helt undantagslös. Enstaka fall är

tänkbara, när regeln knappast kan sägas fylla något behov. Som exempel kan nämnas, att någon tillfälligtvis här i landet låter försälja enstaka biljetter till en sällskapsresa anordnad utomlands. För dessa och liknande fall bör kommerskollegiet ha befogenhet att medge erforderliga lättnader.

I detta sammanhang bör nämnas det tänkbara fallet, att företag, vars säkerhet tagits i anspråk, får svårigheter under en övergångstid att ordna ny tillfredsställande säkerhet eller tvingas avveckla rörelsen i brist på möjligheter att uppfylla kravet på deposition. Kollegiets befogenhet att medge dispens bör omfatta även eftergift för att i sådana fall bereda ett företag rimliga villkor i avvaktan på att ny säkerhet ställes eller att verksamheten avvecklas.

I 3 § har vidare intagits en bestämmelse, som ger kommerskollegium rätt att närmare granska företagens ekonomiska ställning. Det har icke ansetts erforderligt att stadga någon påföljd för den företagare, som söker undandraga sig denna granskning. Det ligger nämligen i hans eget intresse att lämna kollegiet alla erforderliga upplysningar. Underlåtenhet kan medföra, att kommerskollegium finner, att den säkerhet, som företagaren ställt eller vill ställa, är otillräcklig.

4—6 §§.

Utredningen

Garantibeloppen bör enligt utredningen i första hand disponeras för hemtransport från utlandet av resenärer i fall, då i resan ingående hemtransport icke kommer till stånd, och för dessa resenärers kostnader i samband med den fördröjda hemresan samt i andra hand för återbetalning av medel, som erlagts för resor, som icke avtalsenligt genomförts. Utredningen förutsätter, att hemtransport m. m. anordnas om möjligt kollektivt och på ekonomiskt bästa sätt, så att den ställda garantin räcker så långt som möjligt för att kompensera resenärerna. I och för sig skulle visserligen en resenär, som icke automatiskt hemtransporteras av reseföretaget, kunna ordna hemresan själv med reguljära trafikmedel. Om detta godtogs, skulle dock resekostnaderna betydligt kunna överstiga sällskapsresans pris och de förskottslikvider, för vilka garantin står som säkerhet.

Utredningen föreslår vidare, att till kommerskollegium knytes en särskild nämnd. Dess uppgift skall vara att besluta om utbetalning och disposition av deponerade medel. Utredningen utgår ifrån att den svenska utlandsrepresentationen såsom hittills skall hjälpa strandsatta resenärer och att den i samråd med nämnden vidtar lämpliga åtgärder för resenärernas hemtransporter.

Om researrangören inte har någon skuld till det inträffade, bör han enligt utredningen kunna utöva sin regressrätt i förhållande till det transportföretag och det hotell, som erhållit ersättning från depositionsmedel.

Yttrandena

Utredningens förslag har föranlett vissa principiella erinringar från *kommerskollegiet*, som anfört följande.

Av betänkandet framgår, att den föreslagna nämnden skulle kunna bestämma om utbetalning mot researrangörens vilja, även om lagakraftgående dom ej föreligger. Vidare synes utredningens uttalanden ge vid handen, att utbetalning bör ske i samtliga fall, där skulden för utebliven hemtransport m. m. ej kan läggas på resenären själv, och att arrangören i dylikt fall får söka sitt åter hos den som har ansvaret — en möjlighet som i dessa sammanhang har föga värde. Till yttermera visso vill utredningen införa en lagregel om att arrangören i princip skall vara förhindrad att genom avtal med resenären friskriva sig från ansvar för försummelse, som begås av de för resan ianspråkta företagen och personerna och vilka är fristående i förhållande till arrangören. Slutligen synes det kollegium som om utbetalning skall ske även i fall där det är tveksamt, om resenären har skulden eller ej. Också här lär en regressrätt ofta vara av ringa värde.

Utredningens förslag innebär, att vanliga skadeståndsrättsliga och processrättsliga regler sätts ur kraft på förevarande område. Ett strikt skadeståndsansvar skulle införas och specialdomstol tillskapas. Utredningen anför som skäl för en sådan ordning, att vanliga rättsliga åtgärder verkar långsamt. En dylik olägenhet — som självfallet kan drabba den enskilde på ett i och för sig ej önskvärt sätt — är emellertid icke begränsat till resebranschen utan förekommer i de mest skilda sammanhang inom samhällslivet. Enligt kollegiets mening fordras starka skäl för ett så långt gående undanlag som ett bifall till utredningens förslag skulle betyda. Kollegium anser för sin del icke, att sådana skäl kan anföras här. Visserligen kan en försenad hemfärd medföra obehag och ekonomiska förluster för resenärerna, men erfarenheten torde visa att dylika avbräck vanligen ej är av anmärkningsvärt svår beskaffenhet.

Såvitt kollegium kan bedöma, skulle införandet av ett garantisystem, tillämpat enligt sedvanliga rättsliga normer, vara tillfyllest för att råda bot på missförhållandena. Redan skyldigheten att ställa godtagbar garanti kommer att hindra svaga företag från att etablera sig på marknaden, och såsom utredningen klarlagt torde de mera konsoliderade företagen i allmänhet se till att deras resenärer ej utsätts för olägenheter. Vidare skulle systemet medföra, att skadelidande resenärer ej skulle drabbas av rättsförluster av den anledningen att arrangören är insolvent. Mycket talar också för att systemet skall kombineras med en regel av den utav utredningen förordade innebörden, att researrangör ej äger med bindande verkan friskriva sig från ansvar för försummelse som begåtts av »underentreprenör».

Under remissbehandlingen har vidare *Göta hovrätt* anfört, att förutsättningarna för utbetalning av deponerade medel bör angivas utförligt samt att researrangören om möjligt bör beredas tillfälle att yttra sig, innan beslut om utbetalning meddelas.

Departementschefen

Vid utformandet av denna del av departementsförslaget har utgångspunkten varit, att den svenska utlandsrepresentationen liksom hittills kommer att lämna hjälp, om en reseskandal inträffar utomlands. Målet har varit att tillskapa ett system, som medger, att erforderliga medel snabbt ställs till förfogande, så att resenärerna icke blir nödlidande. Detta mål synes kunna uppnås, om man följer de riktlinjer, som utredningen angivit. En nämnd, kallad resegarantinämnden, bör sålunda tillskapas, som får möjlighet att meddela ett snabbt utanordningsbeslut i fråga om ställda säkerheter. Den önskade snabbheten kan tänkas göra det svårt för nämnden att alltid låta reseföretaget yttra sig. Ej sällan bör detta likväl kunna ske. När en reseskandal inträffat, kan händelserna utveckla sig på det sättet, att t. ex. den svenske konsuln efter telebemyndigande från utrikesdepartementet får ersätta hotellföretag och reseföretag, som fått rycka in för att ta hand om resenärerna, eller lämna erforderliga garantier för de omedelbara utgifterna för resenärernas uppehälle. Samtidigt orienterar utrikesdepartementet resegarantinämnden om de åtgärder, som har vidtagits. Vid ett sådant händelseförlopp kan frågan om ianspråktagande av ställd säkerhet prövas av nämnden i ett senare skede, när förhållandena hunnit bli närmare klargjorda.

Återfärden bör företagas snarast möjligt med lämpligt färdmedel. Resenärerna bör alltså icke ha rätt att med utnyttjande av garantimedlen få stanna på den främmande platsen under den tid, som ställts i utsikt vid reseavtalets ingående. Utredningens rekommendationer kan tolkas så, att nämnden borde vara behörig att pröva alla tvistefrågor, som kan uppstå mellan resenär och reseföretag, när en reseskandal inträffar. En sådan prövningsrätt synes emellertid vara alltför vidsträckt och icke heller erforderlig för att undanröja de allvarigaste olägenheterna av en reseskandal, som uppstått i utlandet. I departementsförslaget har därför angivits, att säkerhet får tagas i anspråk för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa. Vad beträffar de fall, där en resa aldrig kommer till stånd, bör säkerhet få tagas i anspråk för att återbetala resenärernas förskott.

Det är uppenbart, att en resenär kan bli lidande även i andra hänseenden än som omfattas av de ändamål, för vilka säkerheten enligt vad jag nyss sagt får tagas i anspråk. Som exempel kan nämnas, att en resenär fått bo i ett rum med lägre standard än som angivits i resebroschyterna. Skada, som kan ha tillfogats honom på detta och andra liknande sätt, skall emellertid icke gottgöras med utnyttjande av den ställda säkerheten. För sådana fall får resenären söka nå uppgörelse med det reseföretag, som bjudit ut resan. Kan en frivillig uppgörelse icke nås, får resenären anlita den vanliga domstolsvägen. Lagen syftar i första hand till att ge resenärerna ett socialt be-
tingat minimiskydd och icke att garantera, att reseföretaget uppfyller alla

sina kontraktsevenliga åtaganden. Tvister om reseavtalets innebörd hör därför icke till resegarantinämndens uppgifter att avgöra, utan nämndens enda funktion skall vara att pröva, om förutsättningar för ianspråktagande av ställd garanti föreligger och om i övrigt förhållandena är sådana, att nämnden finner motiverat, att garantin tages i anspråk.

Mot bakgrund av det sist sagda har jag icke funnit anledning att i lagen upptaga någon bestämmelse, som undantar fall av force majeure. I de flesta sådana fall torde det te sig naturligt, att säkerheten utnyttjas för att avhjälpa resenärernas trångmål. Detta utesluter icke, att nämnden vid sin diskretionära prövning i ett givet fall kan finna, att resenärernas svårigheter rimligen bör lösas på annat sätt än genom att garantien tages i anspråk. I de fall belopp utanordnas, äger reseföretaget icke återkräva någon del därav från resenärerna.

Av det nu anförda framgår, att den lösning som valts i departementsförslaget icke innebär, att en specialdomstol i egentlig mening inrättas för resebranschen. De erinringar av principiell art, som framförts vid remissbehandlingen, torde sålunda knappast kunna riktas mot departementsförslaget.

Vad beträffar nämndens sammansättning har departementsförslaget utarbetats i överensstämmelse med utredningens uttalande, att nämnden bör bestå av en opartisk ordförande samt en konsument- och en producentrepresentant. Med hänsyn till beskaffenheten av de frågor, som nämnden får att handlägga, bör ordföranden inneha domarkompetens.

7 §.

Det i departementsförslaget upptagna systemet syftar såsom framhållits icke till att tillgodose skadelidandes rättsligt grundade fordringar i händelse av en reseskandal. Säkerheten har nämligen karaktären av en socialt motiverad garanti, som utan dröjsmål och efter en summarisk bedömning skall kunna utlösas. Med hänsyn härtill har i denna paragraf upptagits föreskrift om att talan icke får föras mot nämndens beslut i fråga om ianspråktagande av medel.

8 §.

Resegarantinämnden bör icke belastas med andra administrativa uppgifter än sådana som direkt sammanhänger med prövningar av om ställd säkerhet får tagas i anspråk. I övrigt bör av praktiska skäl administrationen av systemet åvila kommerskollegiet.

I enlighet härmed har i förevarande paragraf stadgats, att kommerskollegium verkställer de utbetalningar, som nämnden beslutat.

9 §.

När ställd säkerhet inte längre fyller något behov, bör den återlämnas av kollegiet. I regel torde detta ske efter ansökan från den som ställt

säkerheten. Innan säkerheten utlämnas, bör kontrolleras, att reseverksamhet, som kräver säkerhet, inte bedrivs och att förhållanden, som kan för-
anleda, att säkerheten tages i anspråk, inte förekommit eller kan inträffa.

10 §.

I första stycket har upptagits straffbestämmelse för den som anordnar sällskapsresa i strid mot stadgandet i 1 § första stycket.

I andra stycket har meddelats straffbestämmelse för den som yrkesmässigt försäljer, utbjuder eller eljest förmedlar sällskapsresa till utomnordiskt land, för vilken säkerhet icke finnes ställd. Denna bestämmelse omfattar både sällskapsresor, som anordnats utomlands, och sällskapsresor, som anordnats här i riket utan att säkerhet ställts.

11 §.

Vissa administrativa föreskrifter krävs i fråga om resegarantinämndens verksamhet och förfarandet vid kommerskollegium. I paragrafen upptas bemyndigande att utfärda erforderliga föreskrifter härom.

Slutbestämmelsen

Lagen bör träda i kraft den 1 juli 1967. Som jag förut angivit bör den gälla under fem år. Det har ansetts påkallat att utforma ikraftträdandebestämmelsen så, att de företag, som redan är verksamma inom sällskapsresebranschen, får möjlighet att under en övergångsperiod anpassa sin verksamhet till lagens bestämmelser.

Departementschefens hemställan

I enlighet med vad som anförts i det föregående föreligger inom handelsdepartementet upprättat förslag till *lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bilaga

Förslag

till

Lag**om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet**

1 §.

Den som yrkesmässigt anordnar sällskapsresa till annat land än Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige skall ställa säkerhet hos kommerskollegium oavsett om resan utgår från Sverige eller annat land.

Detsamma gäller i fråga om den som yrkesmässigt försäljer, utbjuder eller eljest förmedlar utom riket anordnad sällskapsresa med färdmål, som avses i första stycket.

Med sällskapsresa avses i denna lag resa, som utformats för en under åtminstone någon del av resan sammanhållen grupp av resenärer.

2 §.

Om kommerskollegium icke medger annat, skall säkerhet bestå av en av bank eller försäkringsbolag utfärdad betalningsutfästelse, som fullgöres vid anfordran.

3 §.

Säkerhet skall gälla det belopp, som kommerskollegium med hänsyn till reseverksamhetens art och omfattning bestämmer, dock minst 200 000 kronor. Om synnerliga skäl föreligger, äger kollegiet fastställa säkerheten till lägre belopp än 200 000 kronor eller helt efterge kravet på säkerhet.

Företagaren är skyldig att till kollegiet lämna de uppgifter om sin rörelse, som är nödvändiga för prövning av säkerheten.

4 §.

Säkerhet får tagas i anspråk för återbetalning av medel, vilka erlagts för sällskapsresa, som blir inställd. I fråga om sällskapsresa, som påbörjats men icke slutförts, får säkerheten tagas i anspråk för resenärernas uppehälle i utlandet och deras återresa.

5 §.

Ärenden om ianspråktagande av säkerhet prövas av en särskild nämnd, resegarantinämnden.

6 §.

Nämnden består av ordförande och två andra ledamöter, av vilka den ene utses bland personer, som kan anses företräda konsumentintressen, och den andre bland personer, som kan anses företräda företagareintressen. För varje ledamot finnes erforderligt antal ersättare. Ordföranden och ersättare för honom skall vara lagkunniga och i domarvärv erfarna.

Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen.

Som nämndens beslut gäller den mening, varom de flesta förenar sig. Har alla ledamöterna olika mening, gäller ordförandens.

7 §.

Mot nämndens beslut i fråga om ianspråktagande av säkerhet får talan icke föras.

8 §.

Kommerskollegium verkställer de utbetalningar, som nämnden beslutat.

9 §.

Kommerskollegium skall återlämna säkerhet, som icke längre fyller något ändamål.

10 §.

Den som yrkesmässigt anordnar sällskapsresa till annat land än Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige, för vilken resa säkerhet icke finnes ställd och kommerskollegium icke beslutat om eftergift, dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

Till samma straff dömes den som yrkesmässigt försäljer, utbjuder eller eljest förmedlar här eller utom riket anordnad sällskapsresa med färdmål, som avses i första stycket, om säkerhet för resan icke finnes ställd och kommerskollegium icke beslutat om eftergift.

11 §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kommerskollegium.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967.

För verksamhet som bedrivits före den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommer från trycket i Svensk författningssamling, äger kommerskollegium såvitt gäller år 1967 fastställa säkerheten till lägre belopp än som föreskrives i 3 §, om särskilda skäl föreligger med hänsyn till behovet av verksamhetens anpassning till lagens bestämmelser. Från och med samma dag får säkerhet ställas hos kollegiet och kollegiet pröva fråga om eftergift av kravet på säkerhet.

Lagen gäller till och med den 30 juni 1972. I ärenden om ianspråktagande av säkerhet, vilka anmälts hos resegarantinämnden under lagens giltighetstid, samt i frågor om återlämnande av säkerhet skall lagens föreskrifter gälla även därefter.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 17 mars 1967.

Närvarande:

f. d. justitierådet LIND,
justitierådet SÖDERLUND,
regeringsrådet ÅBJÖRNSSON,
justitierådet BRUNNBERG.

Enligt lagrådet den 10 mars 1967 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 februari 1967, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av departementsrådet Sten-Erik Bergstrand.

Lagrådet yttrade:

Angående behovet och lämpligheten av en lagstiftning rörande ställande av säkerhet vid sällskapsresor till utlandet har framhållits att researrangörernas erbjudanden om sådana resor vänder sig till den stora allmänheten som saknar möjlighet att i förväg beräkna hur en resa kommer att gestalta sig och att arrangörerna har fördelen av vad som kallats ett dubbelt kreditförhållande, dvs. att de får betalning i förskott från allmänheten men ersätter transportföretag och hotellägare i efterhand. Med viss rätt kan därför sägas att parterna i avtalet inte är jämställda. Ehuru det icke torde saknas fog för uttryckta förhoppningar att sanering av resebyråverksamheten kan väntas på frivillig väg, vill lagrådet med hänsyn till det förut sagda för sin del inte motsätta sig ett ingripande genom lagstiftning. Den föreslagna lagstiftningens verkan lär framför allt bli att researrangörer utan tillräckliga ekonomiska resurser icke kan driva verksamhet inom branschen. Med hänsyn till denna förmodade verkan av förslaget kan man utgå från att ställd säkerhet sällan kommer att tas i anspråk. Då sålunda syftet med lagstiftningen lär uppnås redan genom själva tvånget att ställa säkerhet, blir reglerna om ianspråktagandet i praktiskt hänseende av mindre betydelse.

1 §.

För rätt att i Sverige anordna sällskapsresor till utomnordiska länder och att här i landet försälja, utbjuda eller eljest förmedla sådana resor, som anordnats utom riket, uppställs genom den föreslagna lagstiftningen såsom villkor att ekonomisk säkerhet ställts. Garantikravet avses skola gälla för resor som är öppna för allmänheten och för resor som kommersiellt anordnas för olika föreningar och sammanslutningar.

Skyldigheten att ställa säkerhet har i lagtexten gjorts beroende av att verksamheten utövas yrkesmässigt. I remissprotokollet har angivits att uttrycket »yrkesmässigt» bör ges en vid tolkning och att även den som endast i ett enstaka fall anordnar en sällskapsresa för att bereda sig vinning skall ställa säkerhet. Den omfattning som sålunda givits åt begreppet synes inte överensstämma med vad i lagstiftningssammanhang eljest antas gälla. För att kravet på yrkesmässighet skall anses uppfyllt lär nämligen vanligen krävas att verksamheten skall ha en viss varaktighet eller åtminstone vara inriktad på en serie affärshändelser. Oftast utmärks den yrkesmässiga verksamheten också av att den bedrivs i vinst- eller förvärvssyfte men undantagsvis kan förekomma att sådant syfte inte förefinns eller kan påvisas. Verksamhetens omfattning tillmäts sålunda avgörande betydelse vid avgränsning av begreppet.

Enligt lagrådets mening bör begreppet även i nu förevarande sammanhang bestämmas i enlighet med vad i lagstiftningen eljest gäller. Det synes tveksamt om den föreslagna lagstiftningens effektivitet verkligen fordrar att garantikravet jämväl skall avse enstaka fall där någon anordnar eller förmedlar sällskapsresa, även om detta sker för egen vinning. Skall även sådan tillfällig verksamhet omfattas av de föreslagna lagbestämmelserna bör detta tydligt komma till uttryck i lagtexten. Så kan förslagsvis ske genom att orden »eller eljest i förvärvssyfte» insätts i paragrafens första stycke mellan orden »yrkesmässigt» och »anordnar» samt i andra stycket mellan orden »yrkesmässigt» och »försäljer». Motsvarande tillägg bör då även göras i 10 §.

3 §.

Enligt andra stycket i denna paragraf är företagaren skyldig att till kommerskollegiet lämna de uppgifter om sin rörelse som är nödvändiga för prövning av den säkerhet som skall ställas. Sådana upplysningar torde ej sällan vara av beskaffenhet att deras offentliggörande kan lända företagaren till men. Lagrådet vill erinra om att i dylikt fall handlingar, vari upplysningarna intagits, är sekretesskyddade enligt 2 § punkt 21 i kungörelsen den 4 januari 1939 (nr 7) med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbe komma allmänna handlingar.

4—6 §§.

Av lagtexten framgår icke huruvida kostnad som betalats med garantimedel skall slutligen stanna å reseföretaget. Att det föreslagna systemet med en — socialt motiverad — garanti i och för sig skulle föranleda att avtalsvillkoren blir utan verkan vid rättsligt bedömande av parternas inbördes förhållanden, synes inte kunna antagas. Därest den ordning som anges i motiven, nämligen att reseföretaget aldrig skall äga från resenärerna återkräva någon del av belopp som utanordnas, skall gälla, torde krävas särskild lagreglering. Lagrådet är emellertid av den uppfattningen att en regel av antydd innebörd är alltför vittgående. Sålunda kan erinras exempelvis om fall där otillbörligt handlande från resenärernas sida förorsakat kostnad som täckts med garantimedel. Från praktisk synpunkt synes frågan emellertid vara av mindre vikt. Det är därför icke nödvändigt att uppta denna till avgörande i lagstiftningssammanhang. Av flera skäl synes det lagrådet mera lämpligt att — med bibehållande av förslagets lagtext oförändrad — de fåtaliga fall som kan uppkomma överlämnas till rättstillämpningen.

I remissprotokollet hänvisas till ett uttalande av utredningen angående »regressrätt» i förhållande till transportföretag, hotell etc. som erhållit ersättning från depositionsmedel. Det kan antagas att härmed åsyftas sådana transportföretag och hotell med vilka researrangören ingått avtal för utförande av den planerade resan. Vidare kan meningen förmodas vara att researrangören, om betalningsförpliktelse åvilar honom på grund av sådant avtal, under viss förutsättning skall äga tillgodoräkna sig vad transportföretaget eller hotellet kan ha erhållit i ersättning av depositionsmedel. Den förutsättning som skulle medge ett tillgodoräknande har i uttalandet angivits vara att researrangören inte har någon skuld till det inträffade. Anmärkas bör då att rättsläget torde kunna vara beroende även av andra omständigheter.

10 §.

Lagrådet erinrar om vad som anförts under 1 §.

Slutbestämmelsen

Nu förevarande lagstiftning har föreslagits få begränsad giltighetstid. I 10 § stadgas straff för den som anordnar eller förmedlar sällskapsresa i strid med lagens bestämmelser. I förslaget har inte särskilt reglerats huruvida brott av angivet slag, som förövats under lagens giltighetstid men som när denna utgår ännu inte bedömts genom dom som vunnit eller sedermera vinner laga kraft, skall kunna bli föremål för lagföring sedan lagen upphört att gälla.

I den mån ej särskild övergångsbestämmelse meddelas lär analogisk tillämpning av de i 5 § brottbalkens promulgationslag givna bestämmelserna

böra ifrågakomma för nyss angivna fall. Enligt detta lagrum skall ny lag tillämpas om den leder till frihet från straff. Undantag gäller dock för gärning som under viss tid varit straffbelagd på grund av särskilda förhållanden. Sådant undantag avser bestämmelser som gäller under krig eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse. Huruvida en analogisk tillämpning av den sålunda angivna grundsatsen om särskilda förhållanden kan ske för nu förevarande lagstiftnings del kan vara föremål för tvekan. Uppenbart är emellertid att brott enligt 10 § bör kunna göras till föremål för lagföring även efter den tid, då lagen upphört att gälla. Inte minst framstår detta som påkallat för att undvika att lagen mot slutet av sin giltighetstid kan komma att mista sin verkan.

Med hänsyn till det anförda är det enligt lagrådets mening lämpligt att frågan klarläggs genom en uttrycklig övergångsbestämmelse. Detta kan ske i form av ett tillägg till tredje stycket av förslagsvis följande lydelse: »Vad i 10 § stadgas skall lända till efterrättelse även sedan lagen i övrigt upphört att gälla, när fråga är om gärning som begåtts under lagens giltighetstid.»

Ur protokollet:

Aino Olsson

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 17 mars 1967.

N ä r v a r a n d e:

Statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 17 mars 1967 avgivna utlåtande över det den 17 februari 1967 till lagrådet remitterade förslaget till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

I anslutning till de synpunkter, som lagrådet anlagt angående reglerna i 1 § om skyldigheten att ställa säkerhet och i 10 § om straff för den som överträder lagbestämmelserna, vill jag understryka, att resenärernas behov av skydd vid en reseskandal är lika stort oavsett om resan är en av många i ett reseföretags verksamhet eller om det arrangerande företaget är verksamt inom branschen endast i något enstaka fall. I det remitterade förslaget användes uttrycket »yrkesmässigt» för att ge uttryck åt detta vida tillämpningsområde för lagen. Med anledning av vad lagrådet anført om nämnda begrepp föreslår jag, att ordalagen i 1 och 10 §§ jämkas på sätt lagrådet angivit.

I remissprotokollet anförde jag, att ett reseföretag inte skall kunna av resenär återkräva belopp som utanordnats enligt resegarantinämndens beslut. Syftet med garantiföreskriften är nämligen att i de fall som anges i 4 § få täckning för återbetalning av förskottslikvider och kostnader för uppehälle och återresa, alldeles oberoende av innehållet i det mellan reseföretaget och resenären träffade avtalet. Om friskrivningsklausuler i avtalen skulle kunna i efterhand åberopas mot resenären, skulle en väsentlig del i det åsyftade sociala skyddet gå förlorad. Med anledning av den tvekan lagrådet anført om den rättsliga innebörden av förslaget på denna punkt vill jag föreslå, att 4 § i lagförslaget kompletteras med en regel som ger klart uttryck för denna ståndpunkt. Regeln kan lämpligen ges innehållet, att utbetalade medel får återkrävas av resenär endast om denne genom otillbörligt handlande orsakat kostnad för vilken medlen tagits i anspråk.

De synpunkter, som lagrådet anlagt i anslutning till *slutbestämmelsen*, torde böra beaktas.

Utöver vad som framgår av det anförda torde i lagtexten böra vidtas vissa redaktionella ändringar.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att anta det i enlighet med det anförda ändrade lagförslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten